

Magistritöö
RAHVARAAMATUKOGU/ MEEDIAATEEK
-otsides tasakaalu

Jõnn Sooniste
Juhendajad: Martin Melioranski ja Raul Kalvo

Eesti Kunstiakadeemia Arhitektuuriteaduskond
Arhitektuuri ja linnaplaneerimise eriala
Tallinn 2020

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et:

1. käesolev magistritöö on minu isikliku töö tulemus, seda ei ole kellegi teise poolt varem (kaitsmisele) esitatud;
2. kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on magistritöös nõuetekohaselt viidatud;
3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma magistritöö repositooriumis, kus see muutub üldsusele kättesaadavaks interneti vahendusel.

Ülaltoodust lähtudes selgitan, et:

- käesoleva magistritöö koostamise ja selle sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste loomisega seotud isiklikud autoriõigused kuuluvad minule kui magistritöö autorile ja magistritööga varalisi õigusi kasutatakse vastavalt Eesti Kunstiakadeemias kehtivale korrale;
- kuivõrd repositooriumis avaldatud magistritööga on võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil, eeldan, et minu magistritööga tutvuja järgib seadusi, muid õigusakte ja häid tavaid heas usus, ausalt ja teiste isikute õigusi austavalt ning hoolivalt.

Keelatud on käesoleva magistritöö ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste kopeerimine, plagieerimine ning mistahes muu autoriõigusi rikkuv kasutamine.

(kuupäev)

(magistritöö autori nimi ja allkiri)

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele:

(kuupäev)

(magistritöö juhendaja allkiri, akadeemiline või teaduskraad)

Aitäh kõigile, kes olid magistritöö tegemisel toeks ja kaasa mõtlesid. Eritiselt tahan tänada minu juhendajaid Martin Melioranskit ja Raul Kalvot.

Lisaks olen väga tänulik Kaie Holmile ja Piret Lotmanile, kes olid minuga nõus kohtuma ja raamatukogu teemal vestlema ning Piret Parmaksonile teksti toimetamise eest.

Aitäh minu perele, sõpradele ja Xeniale!

Sisukord	
Sissejuhatus.....	3
1. Meediateek.....	13
1.1 Vaba aeg	13
1.2 Sotsiaalmeedia ja internet.....	15
1.3 Juggernaut.....	23
2. Raamatukogu	29
2.1 Tallinna keskraamatukogu	29
2.2 Raamatukogude areng	31
põhjamaades viimase 20 aasta jooksul	31
2.3 Sotsiaalne infrastruktuur.....	35
2.4 Tallinna keskraamatukogu hetkeolukord	39
2.5 Kolm raamatukogu skaalat	41
3. Idee ja strateegia lasnamäel	55
3.2 Strateegia A	65
3.3 Strateegia B	67
3.4 Strateegia C.....	69
3.5 Arhitektuurne lahendus	71
3.6 Hoone konstruktsioon ja energiatõhusus	81
Kokkuvõte	85
Summary.....	93
Kasutatud kirjandus	96
Arhiivallikad	102

ill 1. Laagna haruraamatukogu.
Autori illustratsioon.

Sissejuhatus

Käesolev uurimistöö püüab lahti mõtestada, kuidas viimase kahekümne aasta jooksul on digitaalne areng Eestis raamatukogude tööd mõjutanud ja mis on selle arengu tagajärg. On selge, et seoses interneti ja sotsiaalmeedia populaarsusega on meie arusaam raamatukogudest muutunud ja fookus on üha enam informatsiooni kättesaadavusel ja kasutajamugavusel. Minu huvi selle teema vastu tekkis, kui avastasin, et arhitektuuri erialakirjanduses on hakatud üha rohkem mõistma, kuidas disain on otseselt mõjutatud digitaalsetest töövahenditest, kuidas tänu uuele tehnoloogiale mõtleme ja kujundame meid ümbritsevat maailma teisiti kui varem. Ent see panus on siiani olnud väga otsene. Mida rohkem ma sellesse teemasse süvenesin, seda enam sain aru, et palju väiksemal määral oleme püüdnud tegeleda digitaalse ühiskonna probleemidega, mis tulenevad tekkinud uuest sotsiaalsest keskkonnast. Inimene käitub selles keskkonnas teisiti kui varem. Me oleme rohkem üksi, meie empaatiavõime on vähem arenenud. See omakorda seab nõudeid ruumile, kus me oma aega veedame. Ehk teisisõnu ei lähtu hoone vorm mitte niivõrd digitaalsetest võimalustest, vaid pigem püüab hakkama saada digitaalse ühiskonna nõuetega. Mind huvitab, kuidas ruum seeläbi muutub? Kas meil on võimalik neid probleemkohti arhitektina kuidagi leevendada? Mis on need tööriistad, mis võimaldavad neid küsimusi lahendada? Rahvaraamatukogu on institutsioon, mis on Eestis püüdnud selle probleemiga teatud määral tegeleda ja sellest tulenevalt ka muutunud. Seetõttu valisin ka Tallinna Keskraamatukogu oma uurimuse algpunktiks.

Mõnes mõttes võime endalt küsida, kas tegemist on endiselt raamatukoguga? Mis on see raamatukogu funktsioon, mida me ühiskonnas oluliseks peame ja mis seda defineerib? On selge, et raamatukogu nimetusega kaasneb teatud kindel arusaam ja ühiskondlik eesmärk. Endiselt on üheks olulisimaks väärtuseks

raamatukogude töös, et kõigil on võimalus ja ligipääs avalikule informatsioonile. See mõjutab meid kõiki, kuid eriti just ühiskonna kõige nõrgemaid liikmeid, kellel see võimalus muidu puudub. Ent infokandjad on muutunud. Meil on digiajakirjad ja -uudised, digitaalsed sõnaraamatud, teavikud ja e-raamatud. Muusika ja film on digitaalsena ehk isegi kergemini kättesaadavad jne. Kõik see eeldab, et meil on digivahendid, et informatsiooni sellisel kujul tarbida. See omakorda eeldab, et meil on oskus neid digivahendeid kasutada ja tahe informatsiooni sellisel kujul tarbida. Järjepanu on raamatukogud võtnud endale kohustuse seda infot ka inimestele kättesaadavaks teha. Raamatukogud õpetavad eesti keelt, lugemist, arvutite, interneti ja sotsiaalmeedia kasutamist. Nad püüavad koondada kõik võimalused nende infotarvikute kasutamiseks. Neil on olemas arvutid, e-lugurid, printerid, telerid, ekraanid, helikeskused, VR-prillid jne. Eesti keelde on ilmunud uus sõna – meediateek, mida võib mõista kui meediumite kogu. Kuigi seda sõna pole veel ametlikult kasutusele võetud, on selge, et raamatukogu areneb ja vajadus uue terminoloogia järgi süveneb. Raamatukogu ei ole enam ainult raamatute kogu ruumis. Tehnoloogia annab meile võimaluse teadmiste peegeldamiseks. Me mitte ainult ei tarbi informatsiooni, vaid panustame selle tekkesse üha suuremal määral. Tänu tehnoloogia arengule toimib see protsess kiiremini ja kasumlikumalt kui kunagi varem.

Ühelt poolt peame olema võimelised kõigi nende vahenditega hakkama saama, samas peame ka neist tulenevate ühiskondlike riskidega tegelema. Üha suurem on vajadus keskkonna järgi, mis ei olekskommertslikjavõimaldaksmeillihtsalt aegaveeta. Raamatukogu võivad kasutada kõik, nii vanad kui ka noored olenemata rahvusest või haridustasemest. Üha suuremat rolli mängib ruum ise. On oluline, et inimestel oleks ruumis mugav olla. Mõnes mõttes saame rääkida kogemusruumist, kus asuvad erinevad meediumid on inimestele kättesaadavad. Ent isegi meediumid ei ole ilmingimata esmatähtsad. Kasutajad saavad veeta oma aega nii, nagu nad ise

soovivad. Kui neil on huvi, siis raamatukogudes toimub pidevalt midagi. See programm eeldab ruumilist paindlikkust ja kvaliteeti. Raamatukogu peab olema interaktiivne keskkond, mis kaasab inimesi oma tegevustesse, samal ajal võimaldades neil üksi olla. Avalik ala, kus inimesed saavad keskenduda. Ühiskondlik ala, kus on võimalik aega veeta. Ruumilise keskkonnana on raamatukogud tulvil vastuolusid, kuid teatud mõttes aitab see hoone rääkida meie aja lugu. Kui mõtleme näiteks sotsiaalmeedia peale, kus me meeeldi aega veedame, siis ka seal avalduvad sarnased ruumilised privaatsusparameetrid. Me ei oska täpselt öelda, kui privaatne või avalik on meid ümbritsev keskkond. Programmi ja informatsiooni tiheduses muutub ruum hinnanguliseks. Oluline on valik, millisele ruumile me oma tähelepanu suuname.

Lugemine on endiselt väga tähtis, kuigi lugejate arv on kuni eelmise aastani (2018) vaikselt langenud.¹ Eesti inimesed loevad Euroopas keskmiselt kõige rohkem.² Raamatukogu on meile oluline ja mõjutab suurt osa elanikkonnast. Peaaegu pool kõigist Eesti naistest ja kolmandik meestest kasutab raamatukogu vähemalt korra aastas. Endiselt on raamatute laenutamine peamine põhjus, miks inimesed raamatukogusse lähevad.³ Raamatukogude populaarsus näitab, et see on üks kõige kergemini kättesaadavaid teenuseid, mida riik ja omavalitsused pakuvad. Seetõttu õpetavad raamatukogud kasutama ka mitmesuguseid teenuseid, nagu digiallkirjastamine või e-riik. Raamatukogul on mõju, mida on ehk esmapilgul raske mõista. Ta kannab endas kultuurilist ja sotsiaalset väärtust, kuid sel institutsioonil on ka ruumiline mõõde. Raamatukogud korraldavad kohtumisi kirjanike, heliloojate, luuletajate ja kultuuritegelastega.

1 Rahvaraamatukogud – Eesti Statistika, <https://www.stat.ee/stat-rahvaraamatukogud>, kasutatud 21. IV 2020.

2 **McCarthy**, Niall. Where Europeans Read The Most And Least, 2018. – Statista, <https://www.statista.com/chart/13608/where-europeans-read-the-most-and-least/>, kasutatud 21. IV 2020

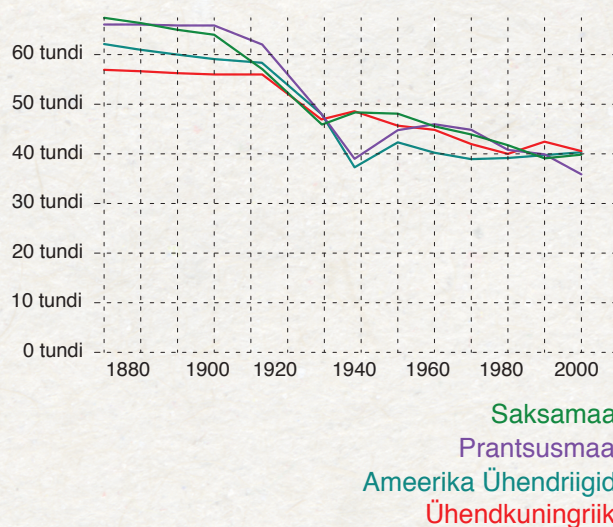
3 **Josing**, Marje. Eesti Loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus. Uurimustöö. Tallinn: Eesti konjunktuuriinstituut, 2018. Kättesaadav: Eesti Konjunktuuriinstituut, https://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/10._Eesti_loomemajanduse_olukorra_uuring_ja_kaardistus_-_Raamatukogud.pdf, kasutatud 21. IV 2020, lk 10–30.

Nad korraldavad konverentse ja üritusi. See kõik kulmineerub ühes hoones ja aitab linnas luua tsentraalsust. Linnaplaneerimises on raamatukogust saanud tööriist linnaruumi elavdamiseks ja keskuse määratlemiseks. Raamatukogud on meie elus märgilise tähtsusega ja nende areng mõjutab ka meie arusaama ümbritsevast keskkonnast. Raamatukogud räägivad nende kasutajate lugu ja nende kasutajate vajadused erinevad suurel määral varasemast.

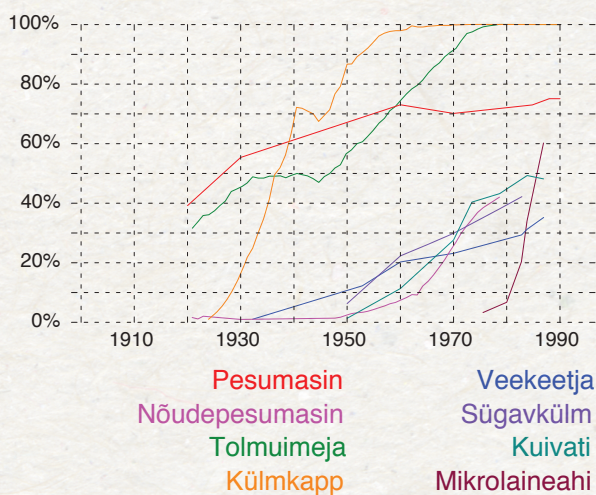

ill 2. Juggernaut ja köievedu.
Autori ja Xenia Sooniste illustratsioon.

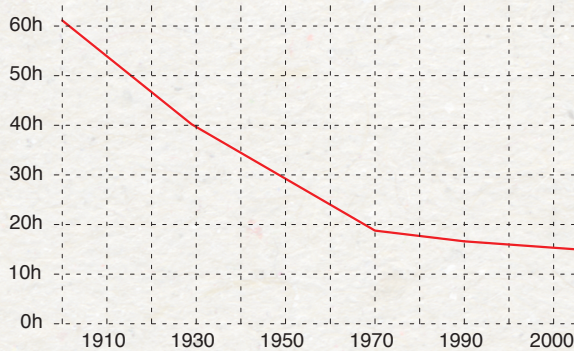
MEEDIATEEK

ill 3. Tööliste töötunnid (mehed ja naised) va. põllupidamisega seotud töölised.
 Autori illustratsioon. Allikas: <https://ourworldindata.org/working-hours>

ill 4. Leibkondade tehnoloogia kasutamine (USA)
 Autori illustratsioon. Allikas: <https://ourworldindata.org/working-hours>

ill 5. Kodutööde töötunnid leibkonnas (USA).
 Autori illustratsioon. Allikas: <https://ourworldindata.org/working-hours>

1. Meediateek

1.1 Vaba aeg

Viimase saja viiekümne aasta jooksul on lääneriikides töötajate keskmine töötundide arv langenud 60 tunnilt alla neljakümne. See langustrend on aastate lõikes püsiv ja jätkub endiselt. Tänu töötundide vähenemisele tekkis inimestel keskmiselt 20–30 tundi nädalas rohkem vaba aega. Mis on selle languse põhjus? On selge, et tehnoloogia areng 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi jooksul mängis selles arengus olulist rolli. Tehnoloogia aitas meil muutuda produktiivsemaks ja mida produktiivsemaks me muutusime, seda rohkem vaba aega meil tekkis.¹

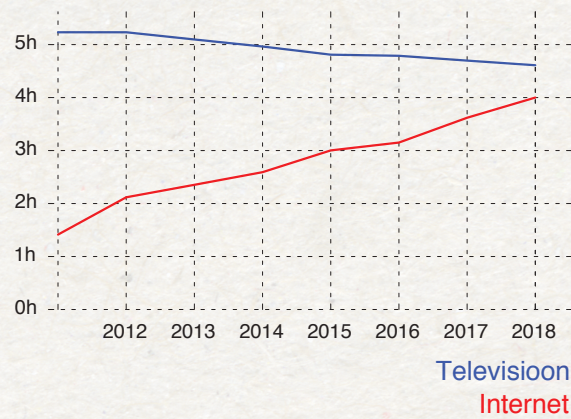
Vaba aega tekib juurde ka tänu kodumasinade kasutusele võtmisele. Pesumasin, nõudepesumasin, veekeetja jne aitasid näiteks Ameerikas vähendada leibkonna koduste tööde hulka 68 tunnilt 15 tunnile nädalas. Leibkondadel tekkis seega rohkem vaba aega. Rohkem kui 40 tundi nädalas. Kuid kuhu see aeg siis edaspidi kulus? Mida inimesed oma vaba ajaga tegema hakkasid? Taas kord pakub tehnoloogia vastuse. Kogu 20. sajandi jooksul on toimunud suur muudatus just meediumite kasutamise osas. Tänapäevaks on pea 100% ameeriklastest kodus raadio ja teler. Enam kui 80% kasutab nutitelefonide ja neil on arvuti. Peaaegu sama suur hulk ameeriklasi kasutab sotsiaalmeediat.² Tänapäevaks on Facebook maailmas ületanud 2,2 miljardi kasutaja piiri. Talle järgnevad Youtube (1,9 miljardit kasutajat) ja Whatsapp (1,33 miljardit kasutajat).³ Kõik need tehnoloogiad ja nende kasutamine nõuavad aega.

Televiisioon on siiani olnud vähemalt Ameerikas kõige populaarsem vaba aja veetmise viis. 90-ndatel veetis keskmine ameeriklane

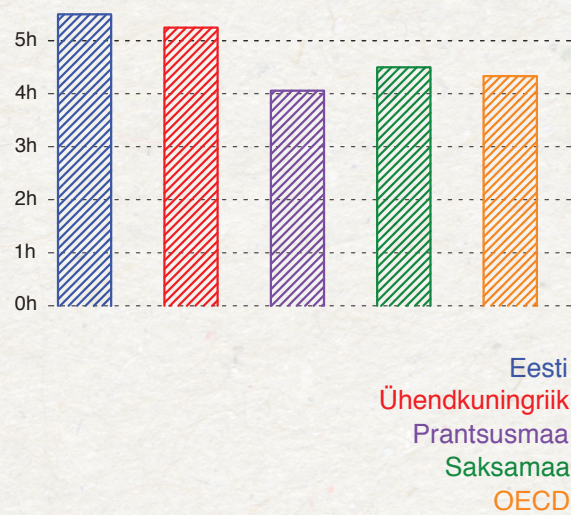
¹ Roser, Max. Working Hours, 2020. – Our World In Data, <https://ourworldindata.org/working-hours>, kasutatud 21. IV 2020.

² Roser, Max. Working Hours

³ Ortiz-Ospina, Esteban. The Rise of Social Media, 2019. – Our World In Data, <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>, kasutatud 21. IV 2020.

ill 6. Internetis ja televiisori ees veedetud aeg päeva jooksul (USA)
 Autori joonis. Allikas: <https://www.vox.com/2017/5/30/15712660/media-consumption-zenith-mobile-internet-tvinternet-tv>

ill 7. Vanuses 14-24 interneti kasutus päeva jooksul
 Autori joonis. Allikas: <https://www.oecd.org/social/society-at-a-glance-19991290.htm>

teleri ees 2,5 kuni 5 tundi päevas.⁴ Kuid Ameerikas, Eestis ja kogu maailmas on see tendents muutumas. Televisioon asendub kiirelt voogedastusega.⁵ Nüüdseks veedab keskmine noor eestlane internetis keskmiselt viis tundi ja 28 minutit päevas. Maailma keskmine on 4 tundi ja 37 minutit.⁶ On väga raske hinnata, mis on sellise meediakasutamise tagajärg ühiskondlikul tasandil. Need muutused toimuvad väga kiiresti ja mõjutavad suuri inimmasse.

1.2 Sotsiaalmeedia ja internet

Aastal 2000 moodustas interneti kasutajate hulk 28,6% kogu Eesti elanikkonnast.⁷ Tänapäevaks kasutab 99% 16–24-aastastest internetti iga päev ja 97% kasutab liikvel olles internetti telefonis.⁸ Mida rohkem inimesi me vaatlusse kaasame, seda raskem on mõista, kuidas sotsiaalmeedia meid kõiki mõjutab, mis võimalusi see pakub ja mis on selle mõju ulatus. Seda enam, kui räägime erinevatest vanusegruppidest ja põlvkondadest. Samal ajal see informatsioon siiski akumuleerub ja sellest tulenevad uued ideed ja lahendused.

On selge, et see keskkond on meie jaoks väga atraktiivne. Meile meeldib seal oma aega veeta. Mõnes mõttes pakub internet päris maailmale alternatiivi. Teatud abstraktsel tasandil näeme, et avalik foorum ei leia enam aset linnatänavatel ja turuplatsil, vaid sotsiaalmeedias. Keskendumiseks sobib koht, kus on võimalik

4 **Stephens**, Mitchell. History of Television. – NYU, <https://www.nyu.edu/classes/stephens/History%20of%20Television%20page.htm>, kasutatud 21. IV 2020.

5 **He**, Amy. Average US Time Spent With Mobile In 2019 Has Increased, 2019. – Emarketer, <https://www.emarketer.com/content/average-us-time-spent-with-mobile-in-2019-has-increased>, kasutatud 21. IV 2020.

6 **Roser**, Max, Working Hours.

7 Estonia Internet Users. – Internet Live Stats, <https://www.internetlifestats.com/internet-users/estonia/>, kasutatud 21. IV 2020.

8 **Tiitsmaa**, Sille. Noored IT-seadmete ja interneti maailmas, 2017. – Eesti Statistika, <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>, kasutatud 21. IV 2020.

kõrvaklapid pähe panna või telefon välja võtta. Oluliseks muutub kontroll keskkonna ja tähelepanu suunamise üle. Kes mida näeb, kes vestlusest osa saab, mida mina näen, millest ma osa saan jne. Keeruline on aga teha järeldusi teiste inimeste kohta. Me ei näe nende ekraani taha. Me ei oska öelda, mis keskkonnas nad on ja kuidas meie postitused neid mõjutavad. Seda enam, et nad võivad meie postitustest lugeda välja midagi, mida algselt ei mõeldud. Reaalses maailmas on meil võimalik inimestega vahetult kontakti saada. Meil on võimalik lugeda näoilmeid ja kehakeelt. Sotsiaalmeedias meil neid tööriistu pole.

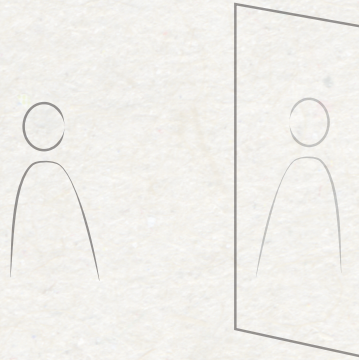
MIT psühholoogia ja tehnoloogia teadur Sherry Turkle toob oma raamatus „Reclaiming Conversation” välja, kuidas meie viisakas käitumine on sellest uuest keskkonnast tulenevalt muutunud. Me oleme valmis selleks, et tehnoloogia segab meie tegemistesse igapäevaselt vahele. Seetõttu on meie tavavestlus muutunud pinnapealsemaks. Juba telefoni kohalolu annab meile signaali, et me ei saa teise inimese kogu tähelepanu. Võib öelda, et sotsiaalmeedia võimaldab meil inimestega suhelda täpselt nii, nagu me soovime, ehk mitte liiga avalikult, mitte liiga isiklikult.⁹ Probleem seisneb just üksteisega suhestumises. Kui me ei lasku sisutihedasse vestlusesse, siis on meil väga raske üksteist mõista. Seda illustreerib ka fakt, et viimase 20 aasta jooksul on Ameerikas tudengite empaatianäitajad 40% langenud, seda suuresti uute tehnoloogiliste suhtlusviiside tõttu.¹⁰ Sotsiaalmeedia võimaldab meil ennast maailmast isoleerida ja luua mull, kus tunneme ennast mugavalt, ühenduses, kuid mitte otseses vestluses.

Küsimus ei ole ainult sotsiaalmeedias. Rööprähklemine erinevate andmevoogude vahel on muutunud uueks normiks. Me loeme

9 **Turkle**, Sherry. Reclaiming Conversation: The Power Of Talk In A Digital Age. New York: Penguin Press, 2015, p41.

10 **Konrath**, Sara; O'Brien, Edward H.; Courtney Hsing. Changes In Dispositional Empathy In American College Students Over Time: A Meta-Analysis. – Personality and Social Psychology Review, 2011, kd 15, nr 2, lk 180–98.

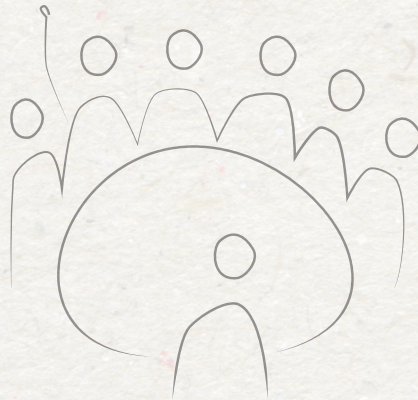
1. Tool ehk iseolemine

2. Tooli ehk sõprus

3. Tooli ehk ühiskond

ill 8. Tooli skeem.
Autori joonis.

e-kirju, vastame sõnumitele ja meemidele sotsiaalmeedias, loeme uudiseid, vaatame videoid, filme jne samaaegselt reaalarajas.¹¹ Ilmanutitelefonideta ja eri meediumiteta poleks meil võimalik nii tihedas infovoos osaleda. Tehnoloogia teeb need andmevood atraktiivseks, lihtsaks ja kättesaadavaks. Samas isegi filtrite ja tehisintellekti abil pole see info hoomatav. Võimalus, et jääme mingist olulisest sündmusest või uudisest ilma, muutub paratamatuks. Suurel määral on see hirm kognitiivne. Me ei pruugi ise arugi saada, kuidas infotulv meid mõjutab. See kogemus on isiklik ja võib isegi aidata kaasa depressiooni ja madala enesehinnangu tekkimisele.¹² Me kardame igavust ja üksindust ning see toob meid nende meediumite juurde tagasi.

Selleks, et meie empaatiavõimet arendada, toob Sherry Turkle välja n-ö kolm tooli: iseolemine, sõprus ja ühiskond.¹³

Üks tool ehk iseolemine

Üks tool seisneb vestluses iseendaga. See ei tähenda automaatselt eraldatust või üksildust, vaid enese kogumist ja peegeldamist ning vaimset puhkust. Eesmärk on muuta suhted autentsemaks, lähtudes sellest, kes ma olen, mitte sellest, kes ma võiksin olla. Tehnoloogia sekkub sellesse protsessi suurel määral. Otsitakse tagasisidet sotsiaalmeedia vahendusel ilma sisevestlusesse laskumata. Selle tulemusena aja jooksul võimekus ennast koguda langeb.¹⁴

Kaks tooli ehk sõprus

Kahe tooli vestlused leiavad aset sõprade, perekonna ja kaaslaste vahel. Kõige lihtsam on ette kujutada perekonnasiseseid vestlusi igapäevasündmustest. Kui ollakse endas kindlad, on ka teisi lihtsam

¹¹ **Mesipuu**, Brit. Eestlaste Interneti ja Sotsiaalmeedia kasutus aastal 2018, 2018. – Milos, <https://milos.ee/eestlaste-interneti-ja-sotsiaalmeedia-kasutus/>, kasutatud 21. IV 2020.

¹² **Whitbourne**, Susan K. Is Facebook Making You Depressed?, 2017. – Psychology Today, <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/fulfillment-any-age/201710/is-facebook-making-you-depressed>, kasutatud 21. IV 2020.

¹³ **Turkle**, Sherry. Reclaiming Conversation..., lk 22.

¹⁴ Samas, lk 94–101.

kuulata. Sisuline vestlus pakub meile võimaluse õppida inimesi enda ümber paremini tundma ja nendega kaasa mõtlema. Seeläbi areneb ka meie empaatiavõime. See nõuab keskendumist ja tähelepanu, oskust üksteist kuulata. Taas kord takistab seda protsessi tehnoloogia, meenutades pidevalt, kui igav see vestlus on ja kuidas jäädakse millestki ilma, kui näiteks telefoni ei ole käepärast.¹⁵

Kolm tooli ehk ühiskond

Kolme tooli vestlused leiavad aset näiteks koolis ja tööl. Kogukonnas, mis meie ümber meist sõltumata kujuneb. See kogukond on täis erinevaid arvamusi, poliitilisi vaateid, elukogemusi jne. Paljuski võib esineda erimeelsusi. Tehnoloogia võimaldab meil sulgeda ennast mulli, kus tunneme ennast turvaliselt, ja võimaldab ennast selliste olukordade vastu kaitsta. Samal ajal diskussioon väheneb.¹⁶

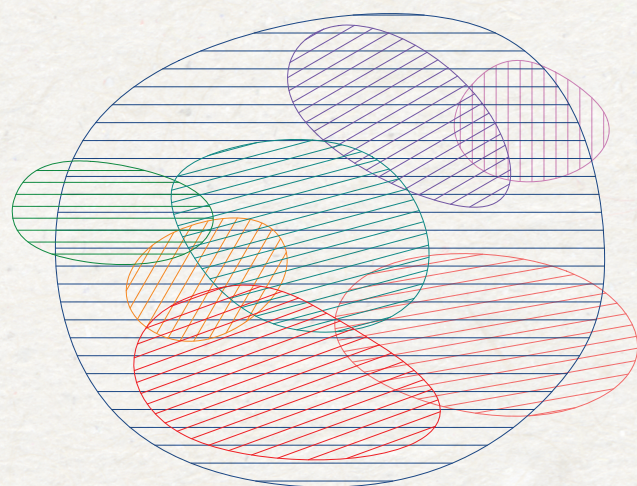
Ideaalis kujuneb tsükel, kus esmalt tegeletakse enesepeegelduse ja -mõistmisega. Tekib mõistmine, kes me oleme, mis on meis autentne. Nii on lihtsam teistega suhestuda ja vestlusesse astuda, mis omakorda arendab empaatiavõimet. Nii tekib ka teistega sisulisem dialoog. Mis taas kord võimaldab ka ennast paremini mõista. Tehnoloogia aga sekkub sellesse protsessi tsükli igas staadiumis. Parim viis sellesse tsüklisse siseneda on vestlusesse laskuda.

Eric Clinenberg viitab Turkle-i raamatule ja toob välja, kuidas tehnoloogia aitab meid ainult niikaua, kuni ta juhatab meid päris maailmas toimuvate olukordadeni. Selleks, et tehnoloogia võimaldaks meil üksteisega suhtlemisest mõnu tunda, peame üksteisega kokku saama. Selleks on meil omakorda vaja kohti, kus koos aega veeta.¹⁷

¹⁵ Turkle, Sherry. Reclaiming Conversation..., lk 154–156.

¹⁶ Samas, lk 76–77.

¹⁷ Klinenberg, Eric. Places For The People. New York: Crown Publishing Group, 2018, lk 81–82.

Privaatne
Pool-privaatne
Pere ja sõbrad
Kogukond
Avalik
Kasutaja info
Lood, jutustused
Uudised
jne.

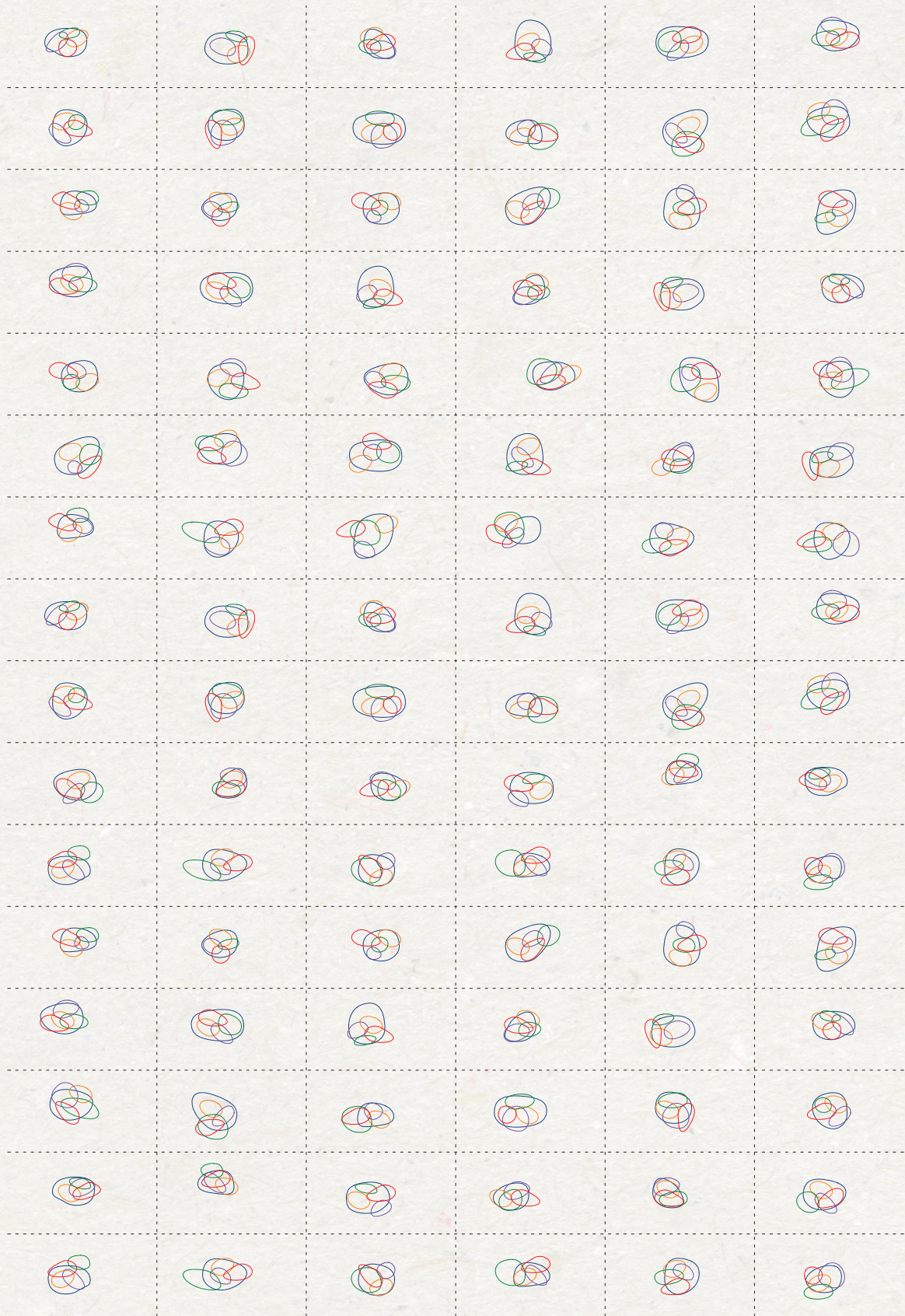
ill 9. Internet kui ruum.
Autori joonis.

1.3 Juggernaut

Mõnes mõttes võib digitaalset keskkonda vaadata ka kui süsteemi, mis on üles ehitatud juba olemasolevatele ruumimudelitele. Internetis eksisteeriv isiklik ruum, avalik ruum, ruum, kus pere ja sõpradega aega veeta, jne. Lisaks sellele leiavad seal aset mitmesugused tegevused, see keskkond on interaktiivne ja informatsiooni osas laiapõhjaline. Kuigi internetis on ruumi eri mõisted segunenud ja neil on üha raskem vahet teha, siis teatud paralleele päris maailmaga on endiselt võimalik näha. Edasiarendusena näeme, kuidas need keskkonnad loovad kihte üksteise kohale ja seeläbi tekivad uued kohad, mis varieeruvad ja kohanevad kasutajate järgi ümber. Mario Carpo toob välja, et digitaalne objekt ei ole piiratud lõplikkusega. Disaini puhul on oluline ühel hetkel ära otsustada, et see töö on valmis, et ehitusega pihta hakata. Wikipedia muutub ja täieneb vähemalt teoorias lõpmatuseni. Tänapäevaks oleme juba harjunud, et digitaalne keskkond on alati n-ö beetaversioonis. Käib pidev katsetus uute lahenduste proovimiseks. Selline keskkond ei ole kunagi täies mahus funktsionaalne. Alati eksisteerib kuskil mõni viga ehk *error*.¹

Anthony Giddens on seda kirjeldanud kui modernse elu iseloomulikku tunnust. Mõnes mõttes oleme ajast ja ruumist eraldiseisvad. Varasemates ühiskondades liikus inimene ringi ja aeg oli kogemus. Modernses ühiskonnas keskkonnal ei ole enam n-ö piire, kus liikuda. Lokaalsus justkui kaob ja asendub digitaalses keskkonnas aja-ruumiga, kus me ei pea kohal olema, et ette kujutada, mis toimub. Giddens kirjeldab modernset maailma kui juggernauti ehk masinat, millel on meeletu jõud ja mida saab mingil määral suunata, kuid mis samal ajal ähvardab kontrolli alt väljuda. Sellises keskkonnas muutub kriteeriumiks usaldus, kuna meil on peaaegu võimatu saada kogu olukorrast ülevaadet. Eksimused selles keskkonnas on paratamatud ja see omakorda loob vajaduse

¹ Carpo, Mario. *The Second Digital Turn*. Cambridge: MIT Press, 2017, lk 137.

ill 10. Internetiruum jaguneb kasutajate järgi ümber.
Autori joonis.

riskida ja ennast pidevalt üles ehitada.²

Jens Thorhauge viitab Giddensi teorialle ja toob välja, mis on digitaalses keskkonnas muutunud. Elu killustatus sunnib inimesi üksteisesse paindlikumalt suhtuma. Traditsioonilised raamistikud on asendunud pidevate valikutega ja sellest tuleneva rahutusega. Paratamatult on see väljakutse haridusele, elukestvatele õppele ja üldiselt kultuurile. See omakorda võib raskendada identiteediloomet ning ühise tunnetusruumi väljakujunemist. Suures pildis võib öelda, et on muutunud keerulisemaks olla kodanik, seda eriti just teadmispõhises keskkonnas. Eksisteerib pidev vajadus uue informatsiooni ning kompetentsuse järele.³

² **Giddens**, Anthony. *The Consequences Of Modernity*. California: Stanford University Press, 1991, lk 139.

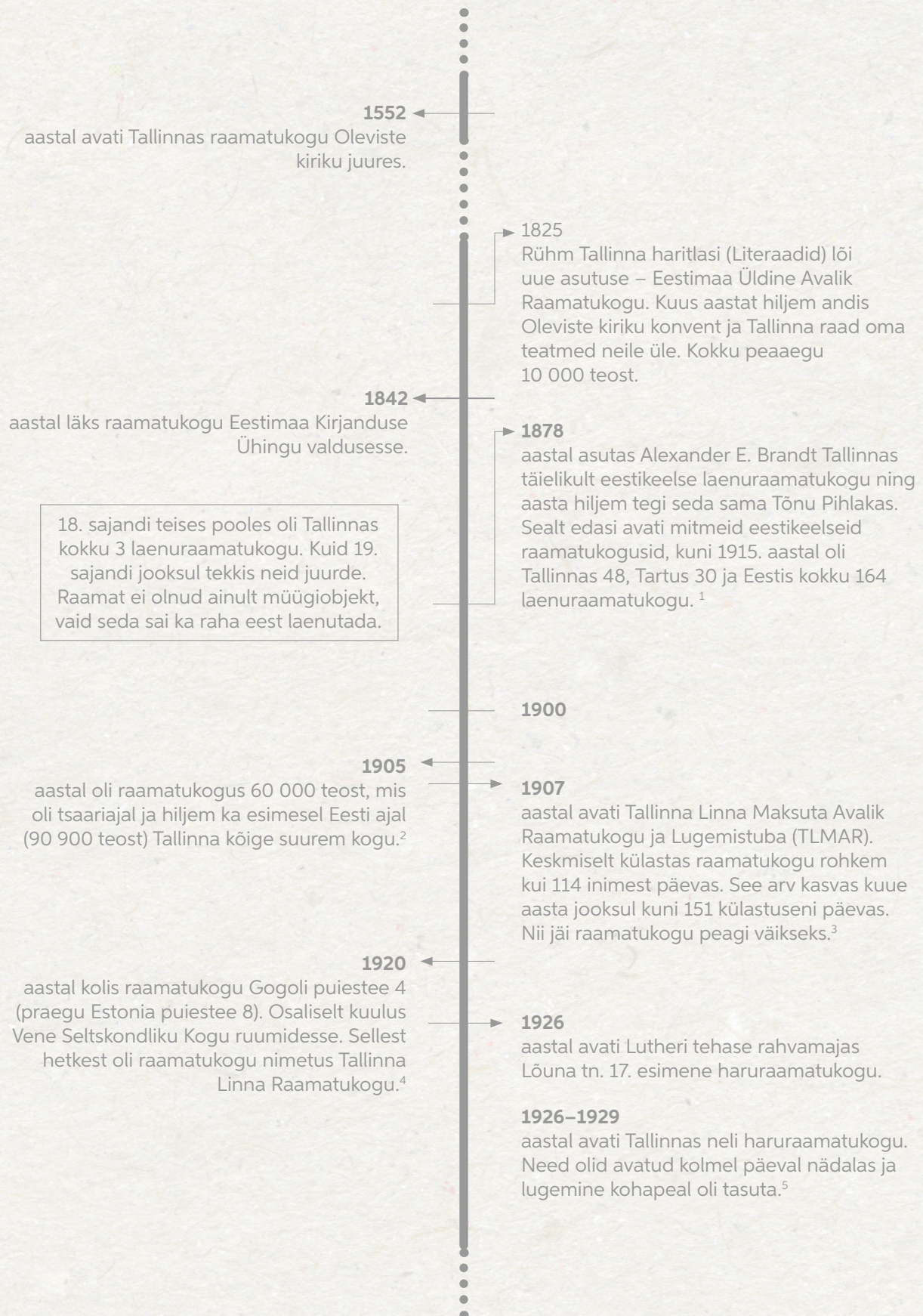
³ **Larsen**, Janna H. *Nordic Libraries 2.0*. Kopenhaagen: Danish Agency For Libraries And Media, 2010, lk 8.

ill 11. Piire otsides.
Autori ja Xenia Sooniste illustratsioon.

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUD ENNE 18. SAJANDIT

2. Raamatukogu

2.1 Tallinna keskraamatukogu

Rahvaraamatukogu alguseks võib pidada Martin Lutheri 1524. aasta kirja „Kõigi Saksamaa linnade raehärradele, et nad peavad rajama ning pidama kristlikke koole.“, kus ta soovis, et suurlinnad rajaksid endale avalikud raamatukogud ja raamatumajad. Esmalt vastasid raamatukogude loomisega linnad ja hiljem kirikud. Vana-Liivimaa linnadest asutas esimese raamatukogu Riia raad juba 1524. aastal. 1552. aastal avati Tallinnas raamatukogu Oleviste kiriku juures, mis vähese huvi tõttu tegi läbi mitu tõusu ja langust.¹

Kaljo-Olev Veskimägi kirjeldab, kuidas 18. sajandil hakkasid rahvaraamatukogud muutuma: „Teatud murrangut laiema kasutajaskonnaga raamatukogude rajamisel on näha 18. sajandil. Valgustusideede mõjul mindi protestantlikes maades vaimulikult lektüürilt üle ilmalikule ja 18. sajandit on nimetatud romaanilugemise sajandiks. See tõi kaasa olulise muutuse lugemise iseloomus: intensiivne, s.t (kordus)lugemine, mis on iseloomulik vaimuliku kirjanduse vastuvõtule, asendus ekstensiivse, s.t paljude raamatute ühekordse lugemisega. Kõike uut, mille vastu lugejal huvi oli, ta osta ei jõudnud: siit kasvas nõudmine uut tüüpi raamatukogude järele.”² – tekkis laenuraamatukogu.

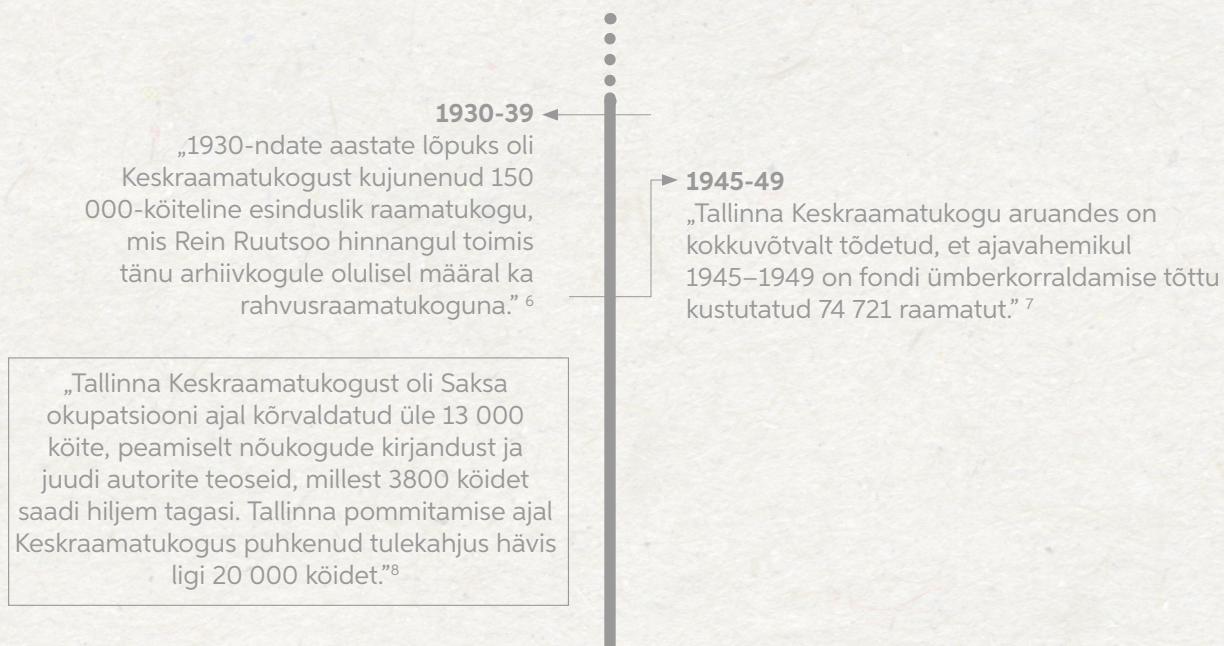
Laenuraamatukogu areng kestis kuni 20. sajandi alguseni, kui privaatsed raamatupoed, laenuraamatukogud asendusid avaliku raamatukoguga. 1907. aastal avati Tallinna Linna Maksuta Avalik Raamatukogu ja Lugemistuba (TLMAR).³ Raamatukogu oli nii populaarne, et inimesed seisid raamatukogu ootejärjekorras, et lugemissaalis raamatuid lugeda. 1920. aastal kolis raamatukogu

¹ Viitol, Livia. Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007. Tallinn: Tallinna Keskraamatukogu, 2007, lk 8.

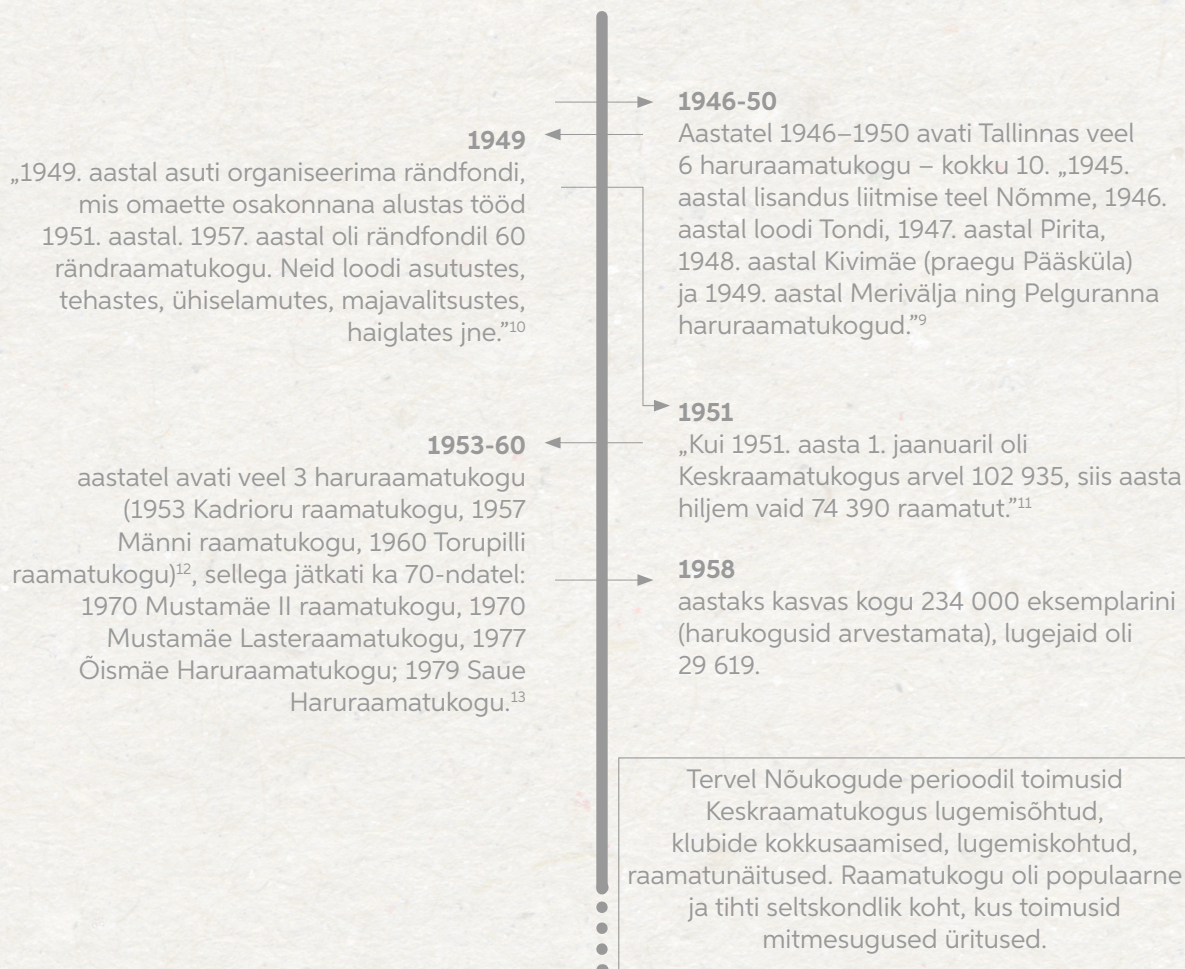
² Samas, lk 8–9.

³ Samas, lk 17.

MAAILMASÕDA JA NÕUKOGUDE OKUPATSIOONI ALGUSPERIOOD

20. SAJANDI TEINE POOL JA EESTI ISESEISVUMINE

Vene Seltskondliku Kogu ruumidesse.⁴ Kahekümnendate teises pooles hakati avama esimesi haruraamatukogusid.

Teise maailmasõja aegse perioodi jooksul hävitati suur osa raamatukogu kollektsioonist (74 721 raamatut)⁵. Raamatute hävitamine ja hoiule panek jätkus ka Nõukogude okupatsiooni ajal. Piret Lotman: „Linnas mitmel pool paiknevatesse hoidlatesse oli kantud sadu tuhandeid teistest raamatukogudest, koolidest, riigiasutustelt, küüditatud, surnud või kodumaalt pagenud inimeste kodudest pärit raamatuid... Enamik raamatuid, eriti emakeelseid, jäi aga alles, olgugi, et lugejale kättesaamatuina: ootamas aega, et lugeja nad leiaks”⁶. Raamatukogust loodi ideoloogia kehtestamise asutus. Informatsioon liikus raamatute kaudu ja raamatukogud kontrollisid, mis infole inimestel ligipääs oli. „Erilise tähelepanu alla võeti uue sugupõlve kasvatamine. Et kasvatuse oluliseks osaks oli nõukogude kirjandus ja nõukogude raamat, võeti lugeja mõjutamiseks appi toonase retoorika levinuimad võtted.”⁷

2.2 Raamatukogude areng põhjamaades viimase 20 aasta jooksul

Viimase kahekümne aasta jooksul on raamatukogud süstemaatiliselt püüdnud oma töös rakendada erinevaid infotehnoloogilisi võimalusi. Elektroonilise raamatukogu potentsiaal avaldus väga ruttu. Ka Eesti võtab sellest arengust osa.

Jens Thorhauge toob välja raamatukogu digitaalse arengu kolm staadiumit:

Esimene staadium algas juba 1980-ndatel, kui kataloogikastid kanti

4 Samas, lk 22.

5 Viitol, Livia. Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007. Tallinn: Tallinna Keskraamatukogu, 2007, lk 126.

6 Lotman, Piret. Eesti Rahvusraamatukogu 1918–2018. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2018, lk 312.

7 Viitol, Livia. Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007, lk 150.

1980-89 ←
„1980-ndate aastate algul oli Tallinna Keskraamatukogul 20 haruraamatukogu (neist 3 olid lasteraamatukogud). Rändfondi teenindada oli umbes 100 rändraamatukogu. [...] 1980-ndate teisel poolel alanud rahvuslik ärkamisaeg hakkas üha enam mõjutama ka tööd raamatukogus. Sellega seoses toimus veel üks oluline muutus: 1988. aasta 23. septembril sai Tallinna Keskraamatukogu A. H. Tammsaare nime.”¹⁴

2003 ←
„2003. aastal avati Keskraamatukogu suurim harukogu – Kännukuke raamatukogu. Kännukuke raamatukogu on Keskraamatukogu ainus harukogu, mille ümber asub suur aed.”

→ **1992-1993**
„Kui 1992. aasta lõpus oli Keskraamatukogul 8 osakonda ja 25 haruraamatukogu, siis alates 1993. aasta algusest nende arv vähenes: Kallavere lasteraamatukogu ja Kallavere raamatukogu anti üle Maardu linnavalitsusele; 1993. aastal Tungla raamatukogu suleti; 1994. aastal anti Saue Linnavalitsusele üle Saue raamatukogu. [...] Lõppemas oli sajand, mil raamatukoguhoidja töövahenditeks olid kuupäevatempliga pliiats (1920.–30-ndad), sullepea, kataloogikastid, arvelaud ja vahel aastakümneid oodatud lauatelefon. Algamas oli arvutiajastu.”¹⁵

1 Viitol, Livia. Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007, lk 9.

2 Samas, lk 8.

3 Samas, lk 17.

4 Samas, lk 22.

5 Samas, lk 54.

6 Samas, lk 123.

7 Samas, lk 126.

8 Samas, lk 123.

9 Samas, lk 148.

10 Samas, lk 151.

11 Samas, lk 127.

12 Samas, lk 163-66.

13 Samas, lk 210.

14 Samas, lk 223.

15 Samas, lk 225.

raamatukogude andmebaasidesse. Eestis leidis see aset 90-ndate lõpus, kui võeti kasutusele Soome tarkvara Kirjasto 3000 ja hiljem INNOPAC.⁸

Teine staadium kerkis esile 1990-ndatel ja aastatuhandevahetusel interneti ja uute meediumite kasutusele võtmisega. Tekkisid digitaalsed ajakirjad, ajalehed. Raamatukogud arendasid välja oma koduleheküljed ja veebiteeninduse meetodid.

Thorhauge sedastab, et Põhjamaade raamatukogudes on kasvanud just nende inimeste hulk, kes otseselt enam füüsilisi teavikuid ei laenuta, vaid kasutavad raamatukogu teisiti, näiteks laenutavad raamatuid veebi teel. Sama tendents on Eestis. Laenutuste arv e-raamatukogus on alates 2015. aastast tõusnud.⁹

Kolmas staadium sai alguse, kui sellised teenused nagu Google, Youtube, Flickr ja teised hakkasid populaarsust koguma. Kommunikatsiooni ja teadmiste jagamise platvormid, nagu Facebook, Twitter, Wikipedia, UrbanDictionary jne teatud mõttes lõhkusid raamatukogude monopoli informatsiooni kättesaadavuse osas. Samas andis see kõigile võimaluse panustada informatsiooni levikusse ja tagasisidesse. Siinkohal on Wikipedia suurepärase näide.¹⁰

Kaie Holm, Tallinna Keskraamatukogu direktor, toob paralleele Eestiga: „Muutusena saab välja tuua ehk selle, et tänapäeval saab raamatukogu kasutada kodust väljumata, s.t et raamatukogu kasutaja ei ole ainult see, kes astub üle raamatukoguhuone läve, vaid ka see, kes kasutab meie elektronkataloogi või kodulehe kaudu e-teenuseid. Raamatukogude kataloogid ja andmebaasid on interneti kaudu kasutatavad, üha enam võimaldavad raamatukogud ligipääsu

8 Samas, lk 257.

9 Tallinna Keskraamatukogu 2019. a tegevuse aruanne. Tallinna Keskraamatukogu, 2019. Kättesaadav: Keskraamatukogu, <https://keskraamatukogu.ee/meist/aastaruanded/>, kasutatud 21. IV 2020, lk 29.

10 Larsen, Janna H. Nordic Libraries 2.0, lk 7.

täistekstidele ja digiteeritud materjalidele.” Tekib küsimus, miks peaks lugeja või kasutaja sellises olukorras füüsilisse raamatukokku meelitama. „Siin on raamatukogul võimalus olla oma kogukonna keskus. Koht, kus kohtutakse, suheldakse, õpitakse ja veedetakse koos aega, olgu siis tegemist ükskõik mis vanuses inimesega.”¹¹

2.3 Sotsiaalne infrastruktuur

Mis on sotsiaalne infrastruktuur? Eric Klinenberg defineerib seda oma raamatus „*Places for the people*” kui füüsilisi kohti, kus inimesed saavad koguneda. See tähendab avalikke institutsioone, nagu koolid, raamatukogud, mänguväljakud, pargid, spordiväljakud, ujulad. Samuti kõnniteed, hoovialad, kogukonnaaiad ja teised rohealad, mis kutsuvad inimesi aega veetma. Kogukonnasisesed organisatsioonid, sh kirikud ja vabaühendused, kui nad loovad füüsilise koha, kus koguneda. Toidu, mööbli, riiete ja tarbeesemete poed ja turud. Ärid võivad samuti olla sotsiaalse infrastruktuuri osa, nt kohvikud, sööklad, restoranid, juuksurisalongid, raamatupoed jne ehk kohad, kus inimesed veedavad aega ka pärast ostu tegemist. Ettevõtjad alustavad tavaliselt tegevust selleks, et tulu teenida, aga selle protsessi käigus on võimalik luua rikas kogukondlik ja sotsiaalne elu.¹²

Väljavõtte intervjuust Kaie Holmiga (Tallinna Keskraamatukogu direktor):

Jõnn Sooniste: „Ma lugesin raamatut „*Places for people*”, kus Eric Klinenberg kirjeldab, kuidas raamatukogud on hästi oluline sotsiaalse infrastruktuuri osa. Et need on kohad, kus inimestel on võimalik

¹¹ Viitol, Livia. Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007, lk 256.

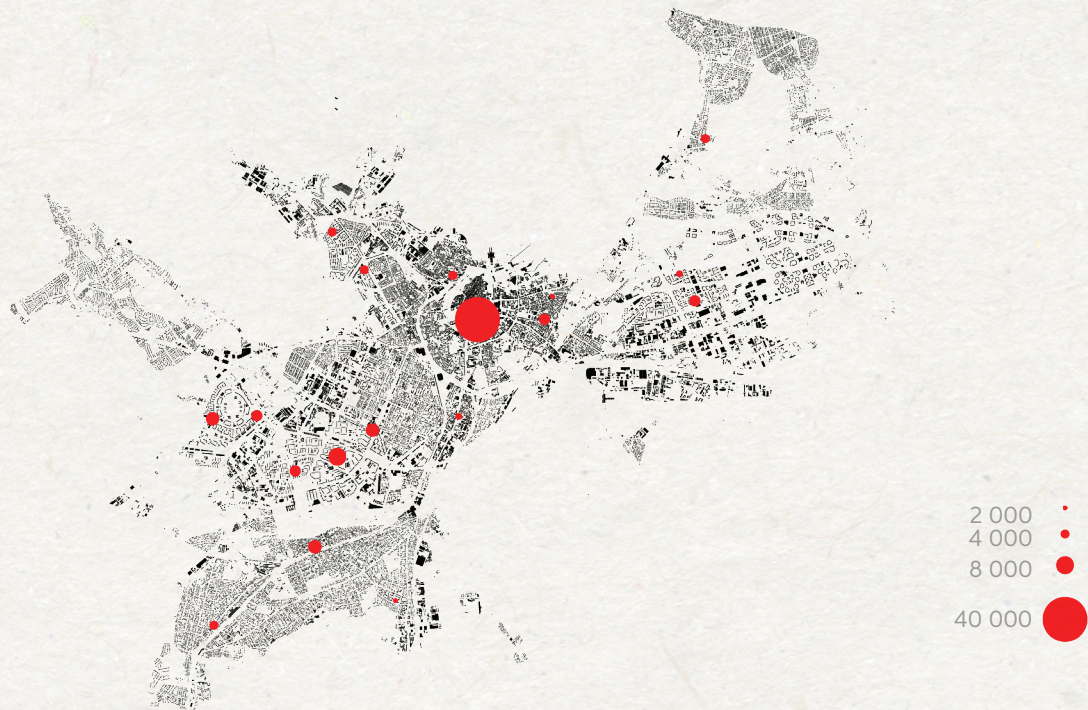
¹² Klinenberg, Eric. *Places For The People*. New York: Crown Publishing Group, 2018, lk 41.

üksteisega suhelda, kokku saada. Nagu on pargid, mõnes mõttes selline avalik ruum, kus inimestel on võimalik aega veeta. Samas kinnist kohta, kus olla, on raske leida. Et raamatukogu on selline koht, kus see mingil määral on võimalik. See oli minu jaoks põnev mõte, kuidas raamatukogu funktsioon on nihkunud selles suunas.”

Kaie Holm: „Olen täitsa nõus. Meie oleme seda pikalt püüdnud rääkida, et raamatukogu on selline koht, kus kohtuvad erinevad inimesed. Sotsiaalmeedia on selline, kus inimestel on väga selgelt oma tutvusringkonnad, nad loevad neidsamu uudiseid, mida nende sõbrad postitavad. Raamatukogu on selline koht, kus kohtuvad väga erinevad inimesed. Siin on noor inimene ja siin on vana inimene. Erineva koduse keelega inimesed. Pigem toob neid kokku mingi muu asi. Mitte see, et ollakse koos ühes klassis või käiakse koos ühes koolis, õpitakse sama eriala või töötatakse kindlas asutuses. Siin saavad kokku nii erinevad inimesed. Siin ei lahterdata kedagi, et keegi ei tohi tulla või et kellegi arvamus on vale. Kõik võivad tulla. Kui me teeme lastega tegevusi, siis on meil koos tavalaps, puudega laps, vene keelega laps, inglise kodukeelega laps, kõik on koos. Koolides ja lasteaedades on nad tihti eraldi.”

JS: „Väga põnev. Minu jaoks on see väga huvitav, et kuidas sellist ruumi üldse mõtestada. Koht, mis on kõigi jaoks mõeldud. Kas sellest tulenevalt on ka probleeme ja väljakutseid?”

KH: „Nomarääginomaraamatukogust. Kuimeräägimeraamatukogust kui füüsilisest ruumist, siis meie jaoks on suur probleem see, et me ei suuda otsustajatele selgeks teha, et raamatukogu vajab palju ruumi. Et kui te meie raamatukogudes käite, siis need on üsna väikesed. Ja see tähendab, et kõik on pead-jalad koos. Raamatukogusse on tulnud uusi ülesandeid juurde, näiteks arvutitöökohad, erinevad tegevustoad, 3D-printer või mõni muu seade, mis õhkab sooja ja levitab haisu. Me peame täna nad kõik panema ühte ruumi, sest meil ei ole seda ruumi. Me üritame küll luua erinevaid tsoone, et

ill 11. lugejate arv Tallinna keskraamatukogu haruraamatukogudes. Autori joonis.
Allikas: <https://keskraamatukogu.ee/meist/aastaaruanded/>

ill 12. Tallinna linnaosade elanike arv.
Autori joonis. Allikas: <https://www.tallinn.ee/est/Tallinn-arvudes>

kuskil on lapsed ja kuskil on noored ja kuskil on vanad inimesed, et nad ei jookseks üksteist jalust maha, aga nad on ikka ühes ruumis koos. Sellest tekivad probleemid. Eakas inimene tahab ja meie iseka, et tekiksid nõ vaiksed ruumid. Et sa saaksid õppida, süveneda, üksi olla ja siis on kuskil see ruum, kus lapsed võivad ennast tunda vabalt, valju häälega rääkida, sõpradega võib-olla koos mängida, isegi kui see on mürarikas tegevus. Las nad teevad seda pigem raamatukogus kui kaubanduskeskuses. Samas need erinevad tegevused hakkavad üksteist segama, kui meil ei ole seda ruumi.”¹³

2.4 Tallinna keskraamatukogu hetkeolukord

Tänaseks on lisaks Tallinna Keskraamatukogule (Estonia pst 8) Tallinnas veel 17 haruraamatukogu ja raamatukogubuss.¹⁴ Kokku külastati Tallinna Keskraamatukogu raamatukogusid 1 134 453 korral. Lugejaid oli kokku 127 406, kellest ühekordseid lugejaid oli 73 521.¹⁵ 2019. aasta lõpuks oli Tallinna Keskraamatukogu kogus 829 328 raamatut, 14 739 audio salvestust, 284 elektroonilist teavikut, 17 179 e-raamatut, 306 arvutivõrgus olevat audioraamatut, 101 e-jadaväljaannet ning 115 e-nooti. Teavikute üldine lisandumine koos süsteemisisese liikumisega oli 2019. aastal kokku 57 970 eksemplari (sh 51 413 raamatut ja nooti, 461 audio salvestust, 5818 e-raamatut, 278 arvutivõrgus olevat audioraamatut).¹⁶

Kui võrrelda lugejate hulka erinevates Tallinna linnaosades, hakkab silma, kui tsentraalne lugejate eelistus Tallinnas on. Keskraamatukogu peamaja lugejad moodustasid 30,2% kõigist Tallinna Keskraamatukogu raamatukogude lugejatest.¹⁷

¹³ Holm, Kaie. Intervjuu, küsitlenud autor, 29. X 2019. Autori üleskirjutis, helilint autori valduses.

¹⁴ Tallinna Keskraamatukogu 2019. a tegevuse aruanne, lk 4.

¹⁵ Samas, lk 35.

¹⁶ Samas, lk 20.

¹⁷ Samas, lk 35.

1.

2.

3.

ill. 13

1. Vaade 2. Sisevaade 3. Sisevaade

Allikas: https://www.archdaily.com/644920/dokk1-schmidt-hammer-lassen-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

Samas on pea kõigis Tallinna linnaosades olemas arvestatav raamatukogude võrk. Ainsana puudub raamatukogu Kristiine linnaosas. Samas arvestades, kui väike on Kristiine elanike arv ja kui tihe on raamatukogude paiknemine Kristiine piirimail, Mustamäel, Haaberstis ja Kesklinnas, ei tundu Kristiine olukord isegi nii halb. Keerulisem on olukord Lasnamäel, kus vaatamata kahe raamatukogu olemasolule moodustavad lugejad vaid 7,5% Lasnamäe elanikkonnast. Kui võrrelda seda näiteks Mustamäe või Haaberstiga, siis neis linnosades on vastavad näitajad 26,2% ja 23,8%. Kesklinnas moodustavad lugejad koguni 69,6% kesklinna elanikest.¹⁸ Arvestades, kui suur on Lasnamäe elanikkond – 118 061 elanikku, on selge, et tänapäevastele tingimustele vastava raamatukogude võrgustiku loomiseks tuleks muuta nii Lasnamäe raamatukogude suurst kui ka paiknemist.

2.5 Kolm raamatukogu skaalat

Selleks, et mõista, kui erinev on raamatukogude suurus ja panus linna planeerimises, olen alljärgnevas analüüsis toonud välja kolm raamatukogude skaalat. Esmalt võrdlen n-ö super-raamatukogusid, mis on suuremad kui 15 000 m². Teiseks võrdlen Eestis asuvate rahvaraamatukogude peahooneid Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Kolmandaks võrdlen erinevaid mikrorajoonide raamatukogusid Lasnamäel, Mustamäel, Öismäel ja Annelinnas.

Juhtumuuring: DOKK1

Asukoht: Aarhus, Taani

Arhitektid: Schmidt Hammer Lassen arhitektid

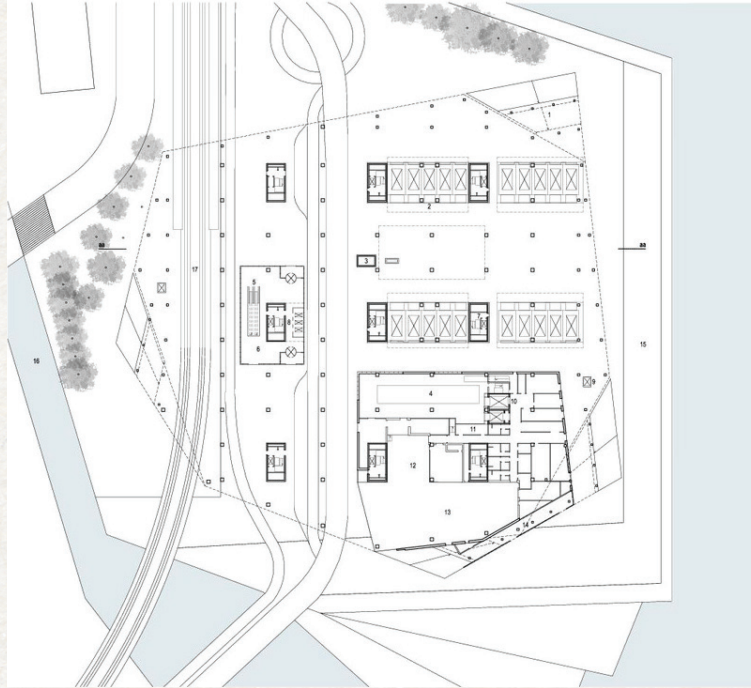
Ehitusaasta: 2015

Pindala: 35 600 m²

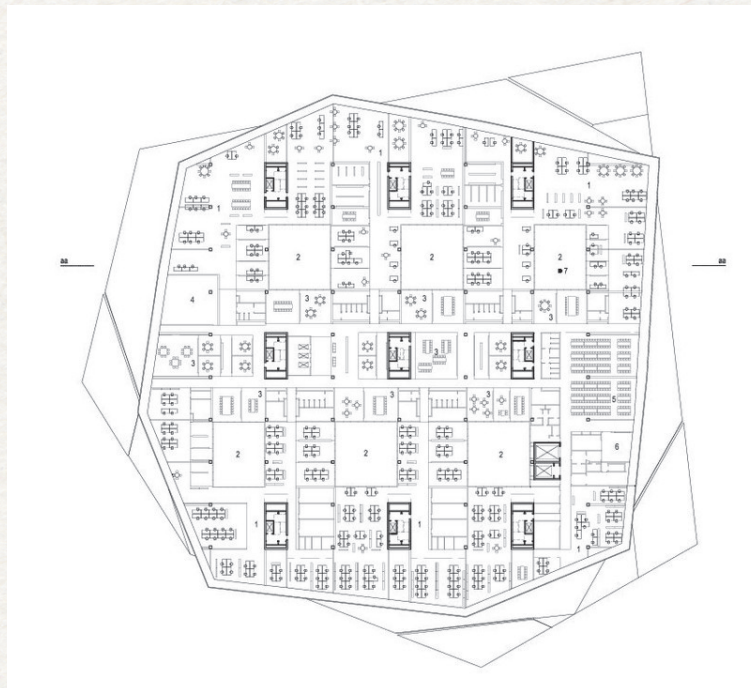
Maija Berndtson, endine Helsingi Linnaraamatukogu direktor,

¹⁸ Tallinna Keskraamatukogu 2019. a tegevuse aruanne, lk 35.

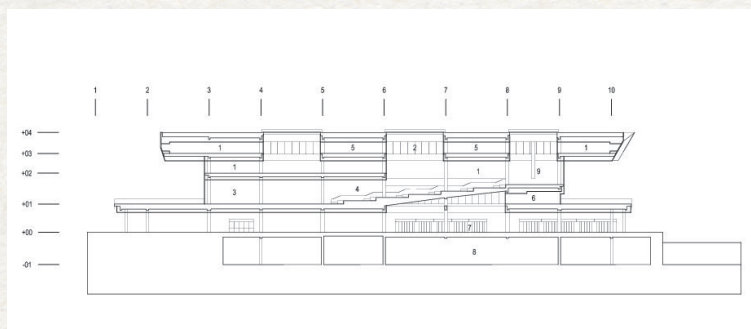
1

2

3

ill. 13

1. Esimese korruse plaan 2. Kolmanda korruse plaan 3. Lõige

Allikas: https://www.archdaily.com/644920/dokk1-schmidt-hammer-lassen-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

kes osales mitme raamatukogu arhitektuurivõistluse komisjoni töös, sealhulgas Oslo ja Stockholmi rahvaraamatukogu arhitektuurivõistlusel, toob välja Skandinaavia raamatukogude suure arengu ja raamatukogu olulise linnaehitusliku rolli. Ühe olulise näitena mainib ta Aarhusi uut raamatukogu DOKK1, mis oli Aarhusi ajaloos üks suuremaid arendusi ja hõlmas sadamaala jalakäijate-, jalgratta- ja autoteede ning raamatukogu ümbritseva sadamaala ümberehitamist. See raamatukogu kuulus Aarhusi arengukavva, mis algatati juba 1990. aastal.¹⁹

Berndtson selgitab, et idee poolest ei ole DOKK1 ainult raamatukogu, vaid n-ö meediaruum (media space), mille südamiku moodustavad Aarhusi elanikud ja mis ise on kogu linnaruumi keskpunkt. Meediaruumi ülesehitus ei baseeru ainuüksi raamatukogu tegevusel, vaid lähtub 7 põhimõttest: elukestev õpe ja kogukond; mitmekesisus, koostöö ja võrgustike loomine; kultuur ja kogemus; kohalike kokkutoomine, tehnoloogia ja teadmised; paindlik ja professionaalne organisatsioon; Aarhusi püsisümbol. Arhitektuurikonkursi võitis Schmidt Hammer Lassen Architects ja DOKK1 valmis 2015. aastal.²⁰ Kokku on hoones 35 600 m² kasutatavat pinda, millest 11 000 m² on kolmandal korrusel osaliselt välja renditud.²¹ Hoones on 68 üldkasutatavat arvutit, istumiskohti rohkem kui 1100 inimesele (sealhulgas koosolekuruumid, saalid, kohvikud jne), kaks saali (70 ja 250 inimesele), koosolekuruum (32 inimesele), õpperuumid (16 ja 24 inimesele), lugemissaal, vaba aja veetmise kohad, 2 laborit, beebituba, 6 õppetuba, kohvik ja garderoob, lisaks täisautomaatne parkla, erinevad mänguväljakud, rendipinnad. DOKK1-s toimub 80–100 üritust kuus, raamatukogus töötab kokku 120 inimest ja avalikke teenuseid (citizens' services) pakub 134 inimest. Keskmiselt külastas

¹⁹ Larsen, Janna H. Nordic Libraries 2.0, lk 51–52.

²⁰ Samas, lk 52–53.

²¹ Dokk1 / schmidt hammer lassen architects, 2015. – Archdaily, https://www.archdaily.com/644920/dokk1-schmidt-hammer-lassen-architects?ad_medium=gallery, kasutatud 21. IV 2020

1

2

3

ill. 14.

1. Vaade 2. Sisevaade 3. Sisevaade

Allikas: https://www.archdaily.com/907675/oodi-helsinki-central-library-ala-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

2015 DOKK1 3600 inimest päevas.²² 2016 valis Rahvusvaheline Raamatukogude ja Institutsioonide Liit DOKK1 parimaks avalikuks raamatukoguks maailmas.²³

Juhtumiuuring: Oodi

Asukoht: Helsinki, Soomi

Arhitektid: ALA arhitektid

Ehitusaasta: 2018

Pindala: 17 250 m²

Sarnaselt DOKK1-le on ka Oodi arenguprotsess algusest peale olnud kasutajakeskne. Esimene küsitlus Helsingi keskraamatukogu osas toimus 2008. aastal, millest sai alguse keskraamatukogu projekti planeerimine. 2010. aastal toimus ideekorje, kus koguti üle 2300 unistuste raamatukogu mõtte. Nii pandi kokku n-ö unistuste puu (Tree of Dreams). Sel puul oli ka oluline osa Helsingi Maailma Disainipealinn 2012 programmis. Keskraamatukogu oli selle programmi loomulik jätk. Protsessi käigus kaasati palju eri valdkondade eksperte ja potentsiaalseid partnereid. Ettepanekud koondati avatud töötubade käigus nelja projekti ja nii liiguti edasi unistuste puu disainifaasi.²⁴

Oodi arhitektuurivõistluse ettevalmistusega alustati 2011. aastal. Ka unistuste puul oli võistlusülesandes oma osa. Toodi välja kasutajatele olulised põhimõtted: rahulik õhkkond, perekondade teenused, üksteiselt õppimine (peer learning), töö käigus õppimine, üritused, digitaalsed teenused. Oodi arhitektuurivõistlus toimus 2013. aastal ja kokku esitati 544 tööd. Võitjaks osutus ALA arhitektid.^{25,26}

22 Facts about Dokk1. – Dokk1, https://dokk1.dk/sites/default/files/uploaded_files/Facts%20about%20Dokk1%20-%20UK.pdf, kasutatud 21. IV 2020, lk 1–2.

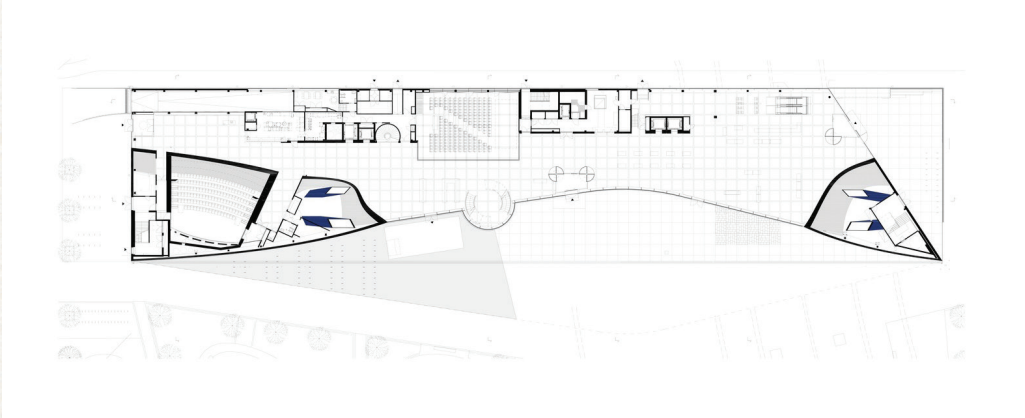
23 IFLA/Systematic Public Library of the Year, 2020. – IFLA, <https://www.ifla.org/node/29023>, kasutatud 21. IV 2020.

24 Lemola, Johanna. Oodi As Textbook Case Of Service Design, 2019. – Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/oodi-textbook-case-service-design/>, kasutatud 21. IV 2020.

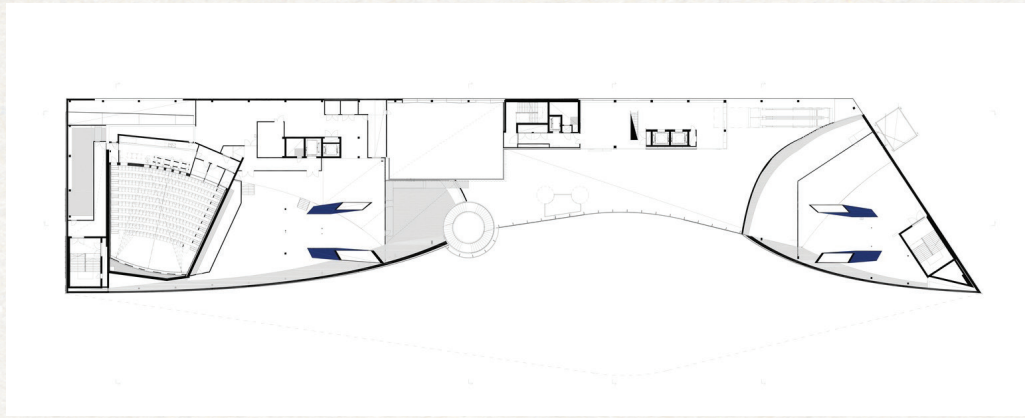
25 Samas.

26 What Is Oodi?, 2020. – Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/what-is-oodi/>, kasutatud 21. IV 2020.

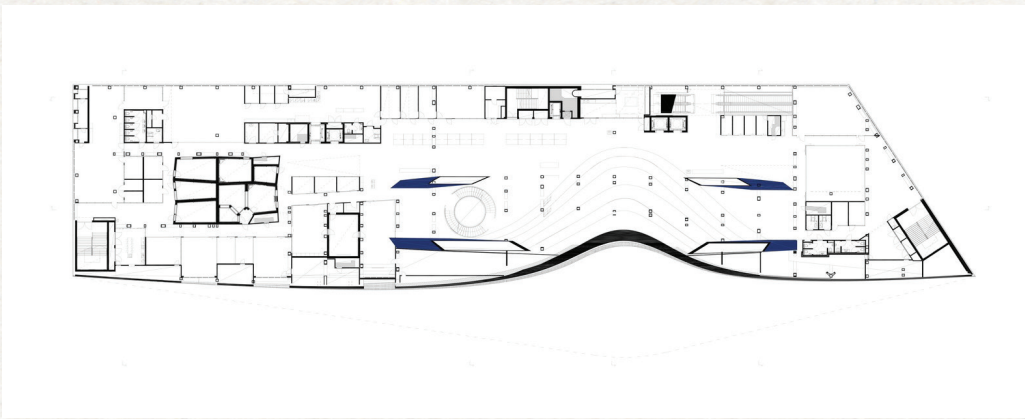
1

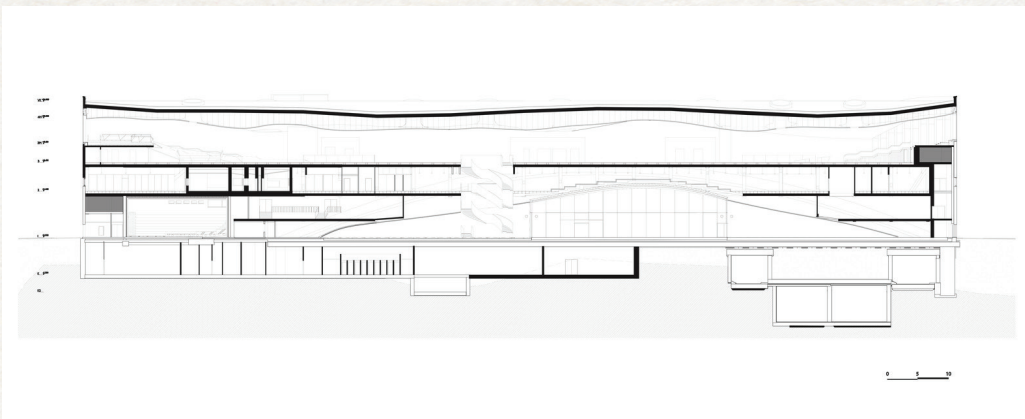
2

3

4

ill. 15.

1. Esimese korruse plaan 2. Mezzanine korruse plaan 3. Teise korruse plaan 4. Loige
Allikas: https://www.archdaily.com/907675/oodi-helsinki-central-library-ala-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

Oodi raamatukogu valmis 2018 aastal. Kokku on selles 17 250 m² kasutatavat pinda.²⁷ Hoone 3. korrusel on suur lugemissaal, kus on üle 100 000 erineva teaviku, sealhulgas laste, noorte ja täiskasvanute kirjandus, noodid, koomiksid, mängukonsoolid ja lauamängud. Lisaks ajalehed ja ajakirjad, tahvelarvutid, millel on ligipääs tuhandetele e-raamatutele. Töötoad asuvad teisel korrusel, kus lisaks käsitööriistadele on võimalik kasutada mitmesuguseid profimasinaid nagu küljendajad, laserlöikurid, 3D-printerid ja 3D-löikurid, nugalöikurid ja klepsuprinterid, lisaks ka õmblusmasinaid. Hoones on erinevad koosoleku-, õppimis- ja töötamisruumid, muusikaproovide ruumid, mängualad peredele. Lisaks toimuvad igapäevaselt üritused, loengud, töötoad ja näitused.²⁸ Esimese 11 kuuga külastati Oodit 2 877 560 korral²⁹, mis teeb pea 8720 külastust päevas. 2018 valis Rahvusvaheline Raamatukogude ja Institutsioonide Liit Oodi parimaks avalikuks raamatukoguks maailmas.³⁰

Raamatukogude kasutatava pinna võrdlus

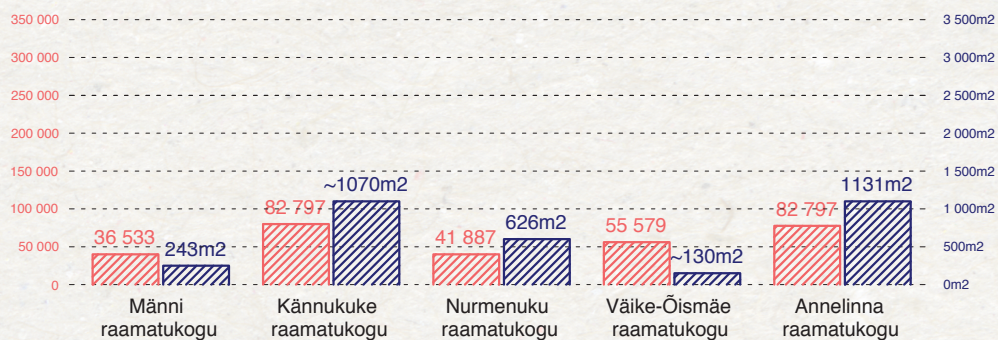
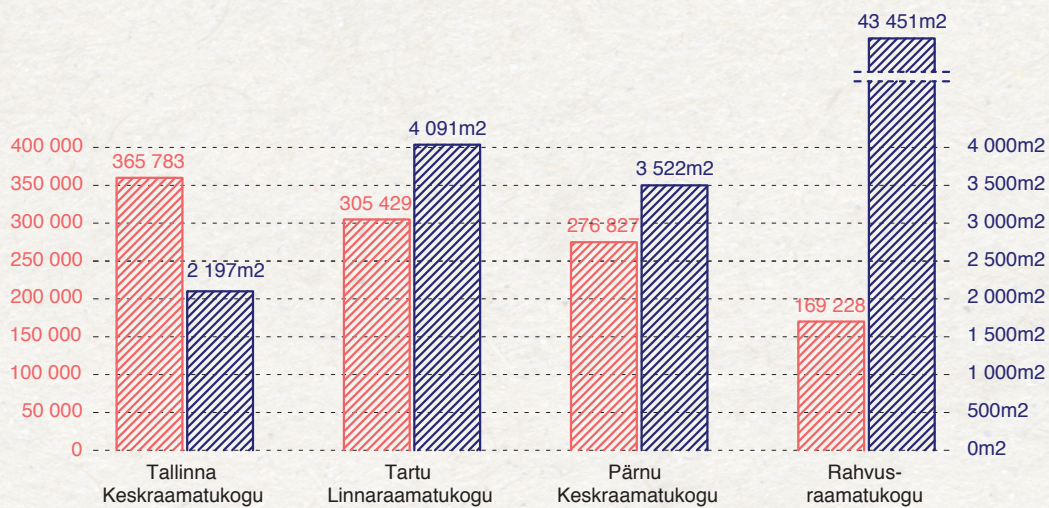
Nii DOKK1 kui Oodi iseloomustavad, mis on Põhjamaade raamatukogude ruumilises arengus viimase 20 aasta jooksul toimunud. Tänu tehnoloogia arengule on raamatukogud pidanud ennast ümber mõtestama, integreerima uusi ruumilisi lahendusi ja meediumeid. Oluline osa on koostööl tulevaste kasutajatega ja avalike organisatsioonidega. Kõik see nõuab ruumi, kus neid tegevusi läbi viia. Mõlemad raamatukogud on suured, kui DOKK1 rendipinnad välja arvata, siis suurusjärgus 20 000 ruutmeetrit, ruumiliselt põnevad ja elanike seas väga populaarsed. Ühelt poolt on lihtne olla kriitiline sellise raamatukogu kontseptsiooni osas. Raamatukogu

27 **Gonzalez**, Maria F. Oodi Helsinki Central Library/ ALA Architects, 2018. – Archdaily, https://www.archdaily.com/907675/oodi-helsinki-central-library-ala-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all, kasutatud 21. IV 2020.

28 What Can I Do At Oodi?, 2020. – Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/services-and-facilities/services/#bookheaven>, kasutatud 21. IV 2020.

29 Central Library Oodi's first year has been a success, 2019.- Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/central-library-oodis-first-year-has-been-a-success/>, kasutatud 21. IV 2020.

30 IFLA/Systematic Public Library of the Year.

ill 16. Raamatukogude külastuste ja kasutatava pinna võrdlus Eestis.
 Autori joonis.

missioon peaks endiselt olema inimeste harimine ja võimalus ennast täiendada. Samas mida populaarsemad on raamatukogud inimeste seas, seda suurem on tõenäosus, et valitakse ka raamat, mida lugeda. Ühel hetkel me väsime tehnoloogia kasutamisest ja otsime teisi väljundeid. Raamatukogu keskkond paratamatult suunab inimesi ennast arendama.

See areng on mõjutanud ka Eestis asuvaid raamatukogusid. Järjepanu on uusi funktsioone olemasolevatesse raamatukogudesse integreeritud. Samas on Eesti kesk- ja linnaraamatukogud endiselt oluliselt väiksemad. Tallinna Keskraamatukogu³¹ peamajas on pinda 2196,8 m², Tartu O. Lutsu nimelises Linnaraamatukogus³² 4091,3 m² ja Pärnu Keskraamatukogu³³ peamajas 3521,8 m². See ei tähenda, et need raamatukogud ei oleks populaarsed, kuid kindlasti seab see piirangu eri funktsioonide majutamisel, ruumilise põnevuse loomisel ja ürituste korraldamisel ning paratamatult on külastajate arvud väiksemad kui Oodis või DOKK1-s. Olulise näitena tooksin välja uue Pärnu Keskraamatukogu, mis hoolimata linna elanikkonna väiksusest on suutnud Tallinna ja Tartu raamatukogudega külastuste osas võistelda. Uus maja, avatud ja kergesti ümber organiseeritav keskkond annab ka seal kindlasti eelise.

Veel keerulisem on olukord haruraamatukogudega. Siinkohal keskendub minu analüüs mikrorajoonide raamatukogudele. Kui keskraamatukogude peahooned on eelmainitud linnades logistiliselt olulistest kohtades, siis haruraamatukogudel alati nii hästi pole läinud. Teiseks on suur osa haruraamatukogudest väikesed. Nurmenuku raamatukogus³⁴ on 626 m², Männi raamatukogus³⁵ 243,3 m²,

31 Hoone 101035931/ Ehitis, 2014. – Ehitisregister, <https://www.ehr.ee/app/w/page?3>, kasutatud 21. IV 2020.

32 **Põldaas**, Mai. E-kirjavahetus autoriga, 23. IV 2020.

33 Hoone 103013892/ Ehitis, 2014. – Ehitisregister, <https://www.ehr.ee/app/w/page?4>, kasutatud 21. IV 2020.

34 Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiiv, s. 17829 IV, lk 2: Ehitusluba nr. 8931, 18.III 2005

35 Rahvusarhiiv, f. ERA. T-14: 1-kordne 5 töökohaga toiduainete kauplus tp. 1K-317A-2.

Väike-Õismäe raamatukogus³⁶ 130 m² kasutatavat pinda. Siiski võib heaks näiteks tuua Kännukuke raamatukogu, kus tänu suuremale pinnale (1070 m²)³⁷ on sisse ehitatud ka innovatsioonilabor 3D-printeri ja laserlõikuriga, fotostuudio, mängukonsoolituba ja väike saal. Sarnane lahendus on ka Tartus Annelinna harukogus (1130 m²), kus on eraldi tegevustuba õmblus- ja overlokmasinaga, mängukonsooliala ja auditoorium kuni 40 inimesele. Mõlemad raamatukogud on sisse kolinud mikrorajooni planeeritud lasteaiahoonesse. Kännukuke raamatukogu jagab hoonet Eurogümnaasiumiga ja Annelinna harukogu linnaosa muusikakooliga. Mõlemad raamatukogud on ka külastuste osas võrreldavad, Kännukukel 82 747³⁸ ja Annelinnal 80 347³⁹ külastust aastas.

36 L Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiiv, s. 18500 : Raamatukaupluse ja -koguga elamu 78B V.Õismäel kvartalis nr. X, 22. V 1979.

37 Rahvusarhiiv, f. ERA. T-14: Lasteaed-sõim (päevane) 280 kohta album 2 tp. 212-1-7.

38 Tallinna Keskraamatukogu 2019. a tegevuse aruanne, lk 36.

39 Raamatukogu statistika, 2019. – Tartu Oskar Lutsu nimeline Linnaraamatukogu, <https://www.luts.ee/index.php/meist/statistika>, kasutatud 21. IV 2020.

ill 17. Vaade raamatukogu esisele väljakule.
Autori illustratsioon.

IDEE JA STRATEEGIA
LASNAMÄEL

3. Idee ja strateegia lasnamäel

3.1 Lasnamäe

Lasnamäe elamualade üldplaneering kehtestati 2015. aastal. Enne seda Tallinnas Lasnamäe osas planeeringut ei olnud. Lasnamäe planeeringu esimene alusdokument on Lasnamäe elurajooni generaalplaan (1978). Suurel määral on tegemist modernistliku monofunktsionaalse linnakeskkonnaga, mis on jagatud tööstus- ja elamualaks, kust toimub pidev pendelränne teistesse Tallinna piirkondadesse. Ka hetkel kasutusel olevad üldplaneeringud jagavad Lasnamäe kaheks: elamualad ja tööstusalad.¹

Mart Port, üks generaalplaani autoreid, toob välja, et Lasnamäe planeeringu arhitektuurivõistlusel võeti võidutöös aluseks mikrorajooni ülesehitus, kus ala keskme moodustasid lasteaiad, koolid, raamatukogud ja keskused koos erinevate teenustega. Mikrorajoonide keskuseid ümbritsesid elamud koos haljastusega. Hoonete ehitamisel kasutati olemasolevaid paneelmajade projekte. Algselt tehti planeering 150 000 inimesele.² Oluline element terves planeeringus oli lõunapoolseid mikrorajoonide keskusi läbiv magistraal – Laagna tee, mis asub kohati rohkem kui 7 m maapinnast madalamal ja eraldab linnaruumi põhitänavast.

Vajadus nii suure arenduse järele tekkis tänu kuuekümnendate aastate majutuskriisile Eestis. 1959. aasta rahvaloendusel saadi Eesti rahvaarvuks 1 196 791 inimest, mis oli ligi 20% suurem kui 1941. aasta rahvaloenduse ajal. Eesti rahvaarv polnud kunagi varem olnud nii suur. Samuti kasvas linnaelanike arv, mis moodustas üle poole rahvastikust (56,4%). Varasema rahvaloenduse ajal oli see 30,9%. Ametlik rahvaarv kasvas Eestis kuni 1989. aastani, kui loendati 1 565

¹ Lasnamäe elamualade üldplaneering. Planeering. Tallinn: Tallinna Linnaplaneerimise Amet, 2010. Kätesaadav: Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>, kasutatud 21. IV 2020, lk 8

² **Pesur**, Veiko. Kuidas loodi Lasnamäe – intervjuu Mart Pordiga, 2003. – Eesti Päevaleht, <https://epl.delfi.ee/eesti/kuidas-loodi-lasnamae-8211-intervjuu-mart-pordiga?id=50965394>, kasutatud 21. IV 2020.

662 inimest. Lisaks linnastumisele ja suurele sündimusele saabusid Nõukogude perioodi vältel Eestisse kümned tuhanded immigrandid peamiselt Venemaalt, Valgevenest ja Ukrainast.³ Majutusvajadus pani pinge alla kogu ehitussektori ja selle tagajärjel planeeringu- ja ehituskvaliteet suurtes arendusprojektides langes.

Daniel B. Hess ja Tiit Tammaru kirjeldavad, kuidas Nõukogude süsteemi suuarendustes kõrvuti elama erineva rahvuse, sissetuleku, koduse keele ja haridustasemega inimesed. Segregatsiooni Nõukogude perioodil sisuliselt ei eksisteerinud. Erineva rahvuse ja sotsiaalse taustaga inimesed ei pruukinud küll eri emakeelte tõttu omavahel suhelda, kuid see ei takistanud neil koos elamist. Siinkohal on üheks oluliseks näiteks eesti- ja venekeelsete lasteaedade ja koolide olemasolu. See n-ö topeltühiskond kahekordistas ka mikrorajoonide elanike arvu 6000-lt 12 000-le.⁴

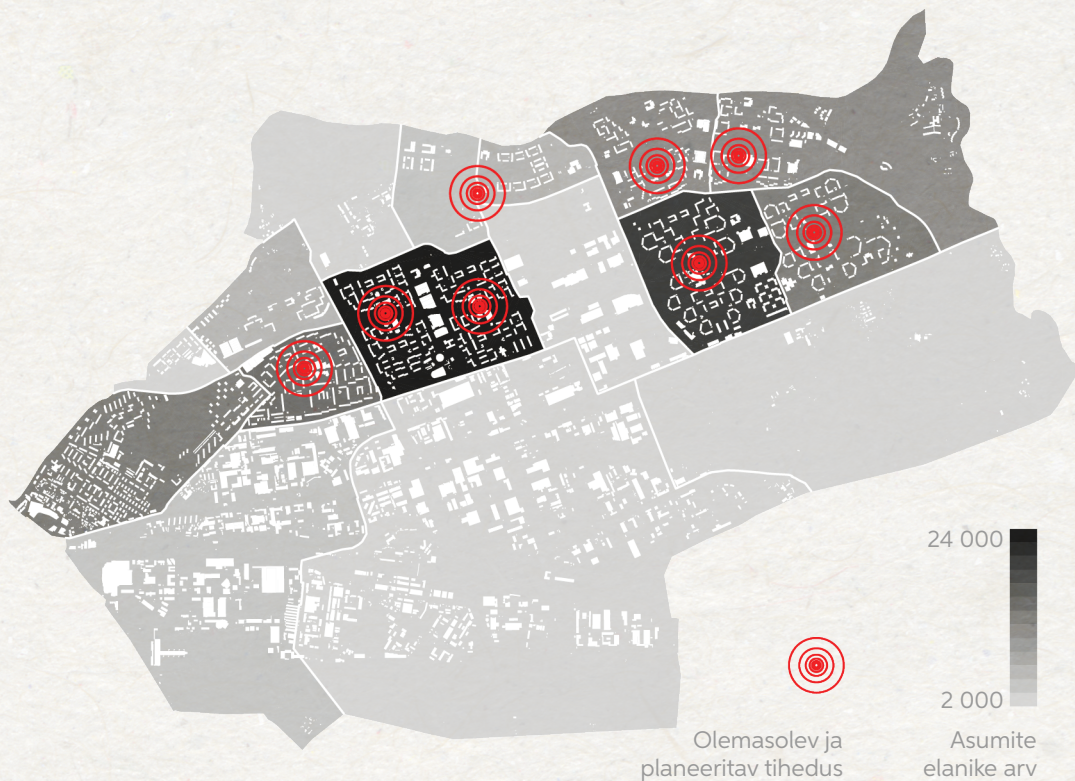
Esialgul pidid mikrorajoonid looma rikka elukeskkonna, kus elanikud veedavad suure osa oma ajast väljaspool korterit. Teenused, nagu lasteaedad, koolid, toidupood, sööklad, klubid, kortermajade administratiivhooned, spordiväljakud, mänguväljakud, kultuurimajad pidid asuma mikrorajoonide vahetus ümbruses. Reaalsuses ei suudetud neid teenuseid kunagi vajalikul määral pakkuda. Niipea, kui oli selge, et neid teenuseid ei suudetagi vastavalt normile tagada, muutusid ka korterid suuremaks, kuid ühepalgelisemaks. Lasnamäe mikrorajoonid esindavad just seda n-ö viimast lainet.⁵

Ka 90-ndate lõpus võis Tallinna endiselt kirjeldada kui vähese sissetulekute ebavõrdsusega, kuid siis juba suure rahvusliku segregatsiooniga linna. Tänapäevaks on Tallinn sissetulekute poolest Euroopa pealinnade seas üks kõige ebavõrdsemad linnu ja

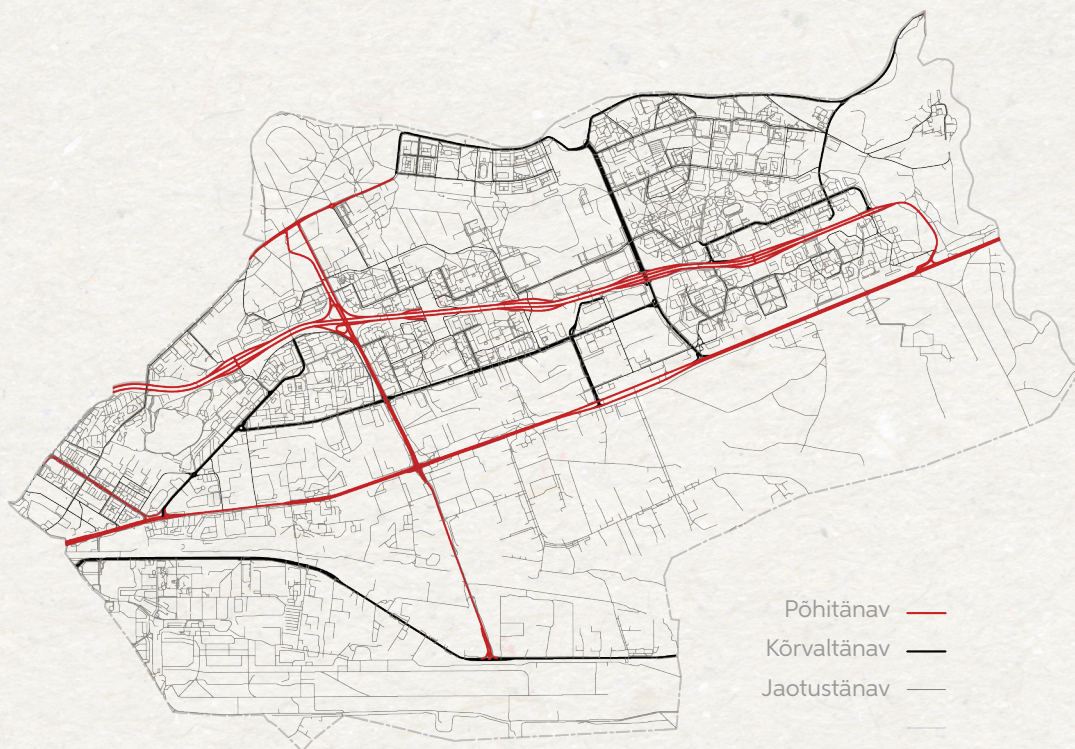
3 **Tiit**, Ene-Margit. Eesti rahvastik. Viis põlvkonda ja kümme loendust. Tallinn: Statistikaamet, 2011, lk 47–57.

4 **Hess**, Daniel B.; **Tammaru**, Tiit. Housing Estates in the Baltic Countries. Cham: Springer International Publishing, 2019, lk 16–17.

5 Samas, lk 19.

ill 17. Lasnamäe tihedustsoneering.
 Autori joonis. Allikas: <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>

ill 18. Lasnamäe tänavavõrgustiku hierhia
 Autori joonis. Allikas: <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>

seda suuresti tänu 00-ndatel toimunud valglinnastumisele ja gentrifikatsioonile. Rahvuslik lõhe kindlasti süvendas seda ebavõrdsust.⁶ Nüüd elab ametlikult Lasnamäel 118 061 inimest ja see on kõige suurema vene rahvusest elanikkonnaga linnaosa Tallinnas. Eestlased moodustavad 25,7%, venelased 62,0%, ukrainlased 5,4% ja valgevenelased 2,8% sealsest rahvastiku koosseisust. 68,0% Lasnamäe elanikest on Eesti, 14,4% määratlemata ja 13,1% Vene kodakondsusega.⁷

Lasnamäe linnaosa on jagatud 16 asumiks, mis omakorda jagunevad elamupiirkondadeks: Sikupilli, Uuslinn, Kurepõllu, Paevälja, Pae, Laagna, Loopealse, Tondiraba, Katleri, Mustakivi, Kuristiku, Seli, Priisle; ning tööstusaladeks: Ülemiste, Sõjamäe ja Vão. Kõige suurem on elanike arv Laagnas (23 647 inimest), Mustakivis (19 442 inimest) ja Paes (13 333 inimest).⁸ Lasnamäe elamualade üldplaneering näeb ette Lasnamäele tõmbekeskuste loomise, mis koosnevad äri-, kaubandus-, teenindus- ja vaba aja veetmise asutustest. Need tõmbekeskused asuvad enamasti asumite elanike tiheduskeskmes ja langevad suuresti kokku Lasnamäe generaalplaanis välja toodud mikrorajoonikeskustega. Samas on ka elamualade vahele jäävaid suuri kaubandusalasid, näiteks Tondirabas ja Sikupillis.⁹

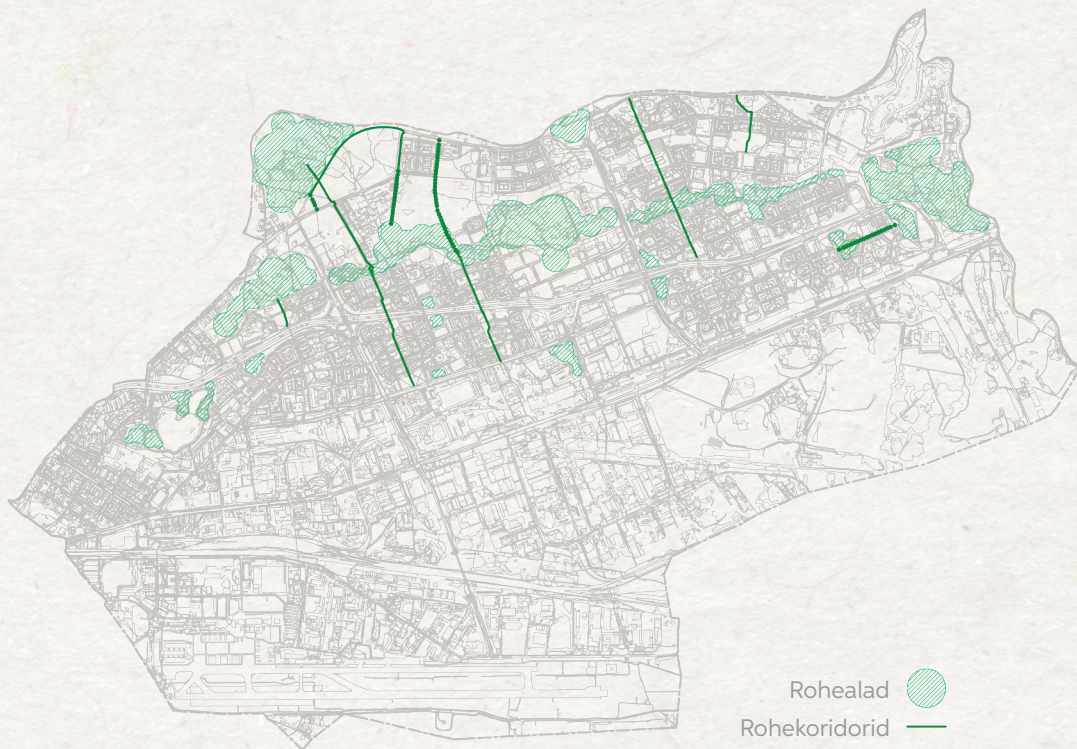
Tänaseks on kujunenud kolm paralleelset põhilist transporditeed, mis Lasnamäed läbivad. Põhjas piiritleb kogu ala Narva maantee. Lasnamäe keskelt jookseb läbi Laagna ja lõunas Peterburi tee. Nendega risti kulgevad Mustakivi ja J. Smuuli tee. Eelmainitud teede vahel paiknevad jaotus- ja kõrvaltänavad. Laagna teest on saanud Lasnamäe keskne liikumiskoridor, mis ühendab omavahel

6 **Musterd**, Sako; **Marcińczak**, Szymon; **Van Ham**, Maarten; **Tammaru**, Tiit. Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich. – *Urban Geography*, 2017, kd 38, nr 7, lk 1075–1076.

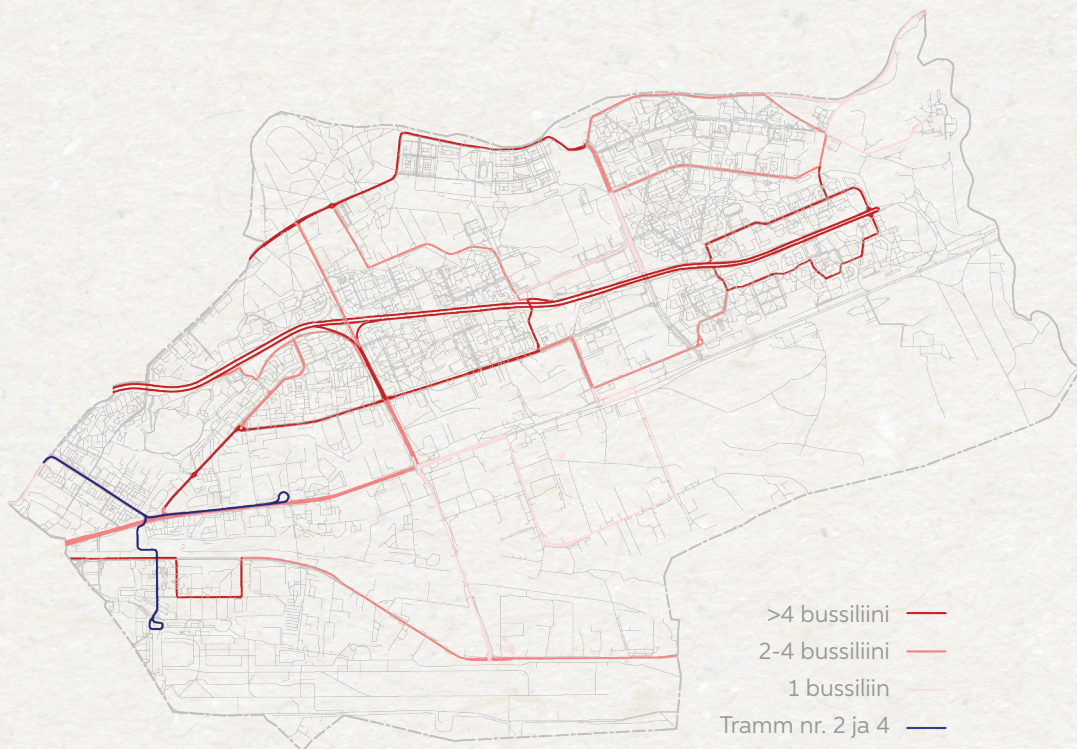
7 **Kuulpak**, Peeter. Tallinn arvudes 2019. Tallinn: Tallinna Linnakantselei, 2019, lk 15–21.

8 Samas, lk 34.

9 Lasnamäe elamualade üldplaneering, lk 31.

ill 19. Lasnamäe rohevöönd
 Autori joonis. Allikas: <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>

ill 20. Lasnamäe ühistranspordivõrk.
 Autori joonis. Allikas: <https://transport.tallinn.ee/>

Pae, Laagna, Mustakivi ja Seli asumid.¹⁰ Tänu mastaabile on see linnaruumi piiritlev element. Laagna tee ümber on koondunud suur olemasolev ja kavandatav kvartaalne tihedus. Samal ajal on see asumikeskuste arenemist takistav element ja seab piirkondade edasisele tihenemisele piiri. Nii on Laagna, Mustakivi ja Seli tiheduskeskmed jagatud liiklusmüra poolt, visuaalselt ja ruumiliselt kaheks.¹¹ Selleks, et seda probleemi leevendada ja moodustada rajoonis tervik, on Laagnas Lindakivi ja Saarepiiga jalakäijate sild, Paes Pae jalakäijate sild, Mustakivis Mustakivi tunnel ja Selis fooriga ülekäigukoht. Selgelt on parim lahendus sild, mis eraldab põhitänava liikluse ja on turvalisem kui tunnel. Nii tekib kõigis neljas mikrorajoonis pudelikaela olukord, kus teeületuse kvaliteet mängib olulist rolli ka ala terviklikul kujunemisel.

Laagnas on jalakäijate sillad justkui vaateplatvormid ümbritsevale linnakeskkonnale. Sillalt avaneb pilt Laagna teed ümbritsevale tihedusele, see on ühendusliini ühistranspordipeatuste vahel ja rajoonis asuvate kergliiklusteede sõlmpunkt. Seda olukorda on kasutatud ka Lasnamäe planeeringus, kus sillad koos põhja-lõuna suunal kulgevate puiesteedega ühendavad rajoonikeskused ja nende vahel asuva rohevöö.¹² Mustakivis ja Selis on olukord keerulisem.

Laagna tee on oluline ühistranspordikoridor. Bussiliine, mis seda peaaegu täies pikkuses läbivad, on neli: ekspressliinid 56 ja 51, mis sõidavad ainult tipptundidel pea 7 korda tunnis, ning 67 ja 68, mis sõidavad tööpäevadel vastavalt iga 5 ja 7 minuti tagant kesklinna. Lisaks sõidab Lasnamäel kokku 14 bussiliini, millest 9 sõidavad eri asumite ja kesklinna vahel ja 5 ühendavad Lasnamäed teiste linnaosadega. Sõit buss nr 68ga näiteks Priislest Estonia peatusesse

¹⁰ Lasnamäe elamualade üldplaneering/Teed, 2015. – Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>, kasutatud 21. IV 2020.

¹¹ Tallinna linna strateegiline mürakaart 2017. – Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/keskkond/murakaart-2017>, kasutatud 21. IV 2020.

¹² Lasnamäe elamualade üldplaneering/Roheline võrgustik, 2015. – Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>, kasutatud 21. IV 2020.

kestab tipptunnil hinnanguliselt 23 minutit.¹³ Lasnamäe asupaik Tallinnas on soodne. See asub kesklinnale lähemal kui ümbritsevad elamupiirkonnad (Pirita ja Merivälja) ja satelliitlinnad (Viimsi ja Maardu) ning on ühistranspordiga hästi ühendatud.

Daniel B. Hess ja Tiit Tammaru toovad esile, et sissetulekute ebavõrdsustumise leevendamiseks Tallinnas tuleb muuta mikrorajoonide vanuselist struktuuri ja veenda noori perekondi kolima nõukogudeaegsetesse suurarendustesse. Gentrifikatsioon kesklinna lähistel on paljudele muutnud seal elamise liiga kalliks, mis omakorda võib mikrorajoonid perede huviorbiiti tõsta.¹⁴ Mis veenaks noori peresid Lasnamäele kolima? Hess ja Tammaru märgivad, et paljud pered otsivad väikseid ja energiatõhusaid kortereid, mille lähistel oleksid nii mänguväljakud ja rohealad kui ka kogukonnaaiad, poed ja teenused ning tagatud oleks kiire ühistranspordiühendus. Lisaks aitab piirkonna atraktiivsust tõsta kogukonna kujunemine, rohujuuretasandil aktiivne ümbrusesse panustamine ja mitmesugused ühiskondlikud tegevused.¹⁵ Ka raamatukogudel on siinjuures võimalik panustada ümbruskonna elukvaliteedi tõstmisesse. Selleks, et kogukondlikud üritused saaksid tekkida, on vaja kohta, kus koosolekuid pidada, üritusi korraldada, inimesi informeerida. Raamatukogud pakuvad just seda võimalust. Raamatukogud teevad koostööd koolide, lasteaedade, huvikoolide ja ühiskondlike organisatsioonidega. See kõik võimaldab ja soosib süstemaatilist ja aktiivset kogukonda panustamist. Teiseks, DOKK1 ja Oodi näitel on selge, et ainuüksi raamatukogu olemasolu piirkonnas aitab tõsta koha atraktiivsust. Rahvaraamatukoguvõrk Lasnamäel võiks olla üks vahend ebavõrdsuse, gentrifikatsiooni ja valglinnastumise takistamiseks Tallinnas.

¹³ Sõiduplaanid, 2020. – Tallinna Transport, <https://transport.tallinn.ee/>, kasutatud 21. IV 2020.

¹⁴ Hess, Daniel B.; Tammaru, Tiit. Housing Estates in the Baltic Countries, lk 23.

¹⁵ Samas, lk 23–24.

Raamatukogu suurus
8 000-12 000 m²

ill 21. Strategia A.
Autori joonis.

3.2 Strateegia A

Eesmärk on luua Lasnamäele uus keskraamatukogu. See lahendus näeb Lasnamäed millegi enamana kui ainult tüüpiline Tallinna linnaosa ja peab seda peaaegu omaette linnaks. Ka see linn vajab keskust. Keskraamatukogu võimaldab seda tsentraalsust linnakeskkonda tuua.

Tänu raamatukogu suurusele on seal võimalik pakkuda mitmekesist programmi ja rohkeid koostöövõimalusi firmadele, sealhulgas idufirmade kiirendi (acceleration centre), innovatsiooni ja ettevõtluskeskus, koostöötamiskeskus, odavad rendipinnad loometöötajatele, muusika-, kunsti- ja fotostuudiod. Eesmärk on tuua loome- ja teadmispõhine maailm Lasnamäe keskpunkti.

Kui DOKK1 ja Oodi on omamoodi teenäitajad, siis Lasnamäe keskraamatukogu (LKR) jätkab seda arengut. Tegemist pole järjekordse päevakeskuse, kultuurimaja või noortekeskusega. Kindlasti on seal elemente neist kõigist, kuid oluline on, et Lasnamäe elanikud võtaksid LKR-i omaks. Sellest peab saama hoone, mille keskmes on Lasnamäe elanik. Kogukond haaratakse sellesse protsessi algusest peale. Toimuvad ideekorjealgatused, et teada saada, kuidas kohalikud seda maja ette kujutavad. See koondvisioon jõuab hiljem ka lõpplahendusse. Tähtis on, et inimestel oleks koht, kus olla ja aega veeta ning et aega veedetaks just raamatute keskel.

Raamatukogu suurus
1 500- 3 000 m²

ill 22. Strategia B.
Autori joonis.

3.3 Strateegia B

Eesmärk on luua proportsionaalne lahendus, mis vastaks Lasnamäe haruraamatukogude ruumivajadustele. See raamatukogu käitub kui mediaator suure ja väikese vahel, püüdes aktiveerida olemasolevaid mikrorajoone ja tuua neisse uut hingamist. Eesmärk ei ole luua uut linnaehituslikku planeeringut, vaid kasutada olemasolevat ruumilist olukorda. Raamatukogu teeb koostööd kohalike avalike organisatsioonidega ja keskendub kogukonna loomisele. Taas kord on kasutaja kogu protsessi keskpunkt. Isegi kui haruraamatukogu ei suuda pakkuda kõiki erinevaid teenuseid, mida kogukond vajab, teeb ta parima, et luua eeskujulik ja oluline koht kohalikele.

Keskendutakse noortele, sest nemad kasutavad raamatukogu teenuseid kõige enam. Raamatukogud jagavad maja huvikoolidega, et noored tuleksid pärast kooli sinna oma aega veetma. See on kogunemis ja kohtumiskoht, kus toimuvad üritused, loengud, kohtumised kultuuriinimestega. Raamatukogu programm on tihe ja katab kõik kasutajate vanusegrupid. Samal ajal on koht ka neile, kes soovivad rahus olla. Tehnoloogia ja eri meediumid on osa hoone kogemusest, kuid raamat on endiselt raamatukogu tellis.

Raamatukogu suurus
800-1 300 m²

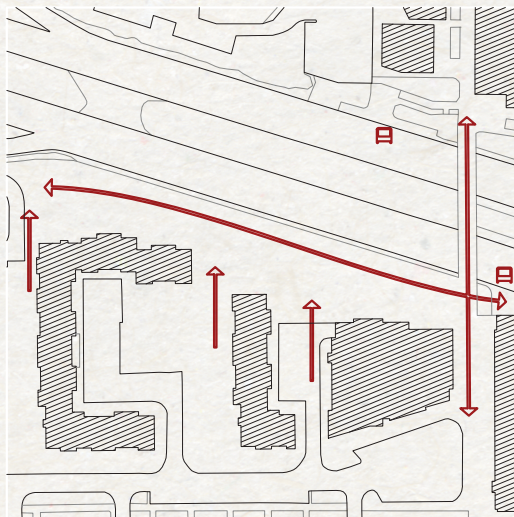
ill 23. Strateegia C.
Autori joonis.

3.4 Strateegia C

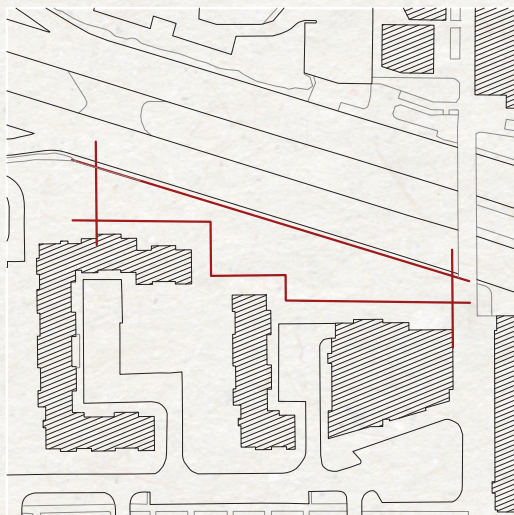
Eesmärk on anda Lasnamäe elanikele maksimaalne juurdepääs informatsioonile ja erinevatele meediumitele, mis on raamatukogudes kättesaadavad. See raamatukogu käitub kui infojaam, mis integreerib oma tööd poodide ja keskustega. Iga piirkond, kus elab vähemalt 4000 inimest, vajab kohaliku raamatukogu. Seda enam, et Lasnamäel on just eesti keelt kõnelevate elanike hulk Tallinna väikseim. Kõigil peaks olema võimalus käia keelekohvikus ja juurdepääs eestikeelsele kirjandusele. Haritud inimene on parem ühiskonnaliige ja võimelisem ka keerulistes olukordades hakkama saama. Raamatukogu annab ettekujutuse, mis maailmas toimub ja võimaldab ka elukestvat enesetäiendamist.

Neid raamatukogusid võib leida olemasolevatest kaubanduskeskustest, endistest mikrorajooni lasteaedadest ja koolidest. Need on kui mittekaubanduslik oaas, kus kõik on oodatud. Endiselt on tähtis, et raamatukogud oleksid asumite tiheduskeskmes ja kohalikele kättesaadavad. Kõiki funktsioone pole kahjuks ühes raamatukogus võimalik pakkuda, mis tähendab, et raamatukogud peavad tegema omavahel tihedat koostööd, et mahutada ära erinevad tehnoloogiad ja töötada välja strateegiad, kuidas need inimestele võimalikult kättesaadavaks teha. Mobiilsed vahendid nagu raamatukogubuss on siinkohal suureks abiks.

Keskendutakse noortele ja eakatele. Lisaks püütakse pakkuda võimalikult palju lahendusi noortele peredele. Raamatukogudes võiks olla väikelastele mõeldud seksioon ja beebituba. Kuna kasutuslikku pinda on vähem, siis väheneb ka köidetud raamatute hulk. Tehnoloogia mängib raamatukogus olulisemat rolli. E-lugered ja tahvelarvutid püüavad asendada lugemissaali nõudlust. Raamatute laenutamisel tulevad appi kullerteenused ja kirjandus võib olla jagatud mitme raamatukogu vahel.

ill 24. Olemasolevad käiguteed.
Autori joonis.

ill 25. Ehitusjooned.
Autori joonis.

ill 26. Potentsiaalne hoonemaht ja kesktelg.
Autori joonis.

3.5 Arhitektuurne lahendus

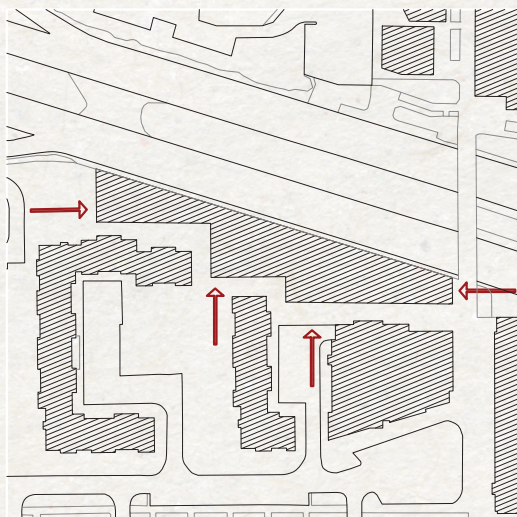
Otsustasin jätkata strateegiaga B ja valisin raamatukogu Laagnas, millega magistritöö projektistaadiumis edasi minna. Asupaik on Laagna tee äärsel paejärsakul. Ala kuulub Lasnamäe linnaosale ja on kasutusel 100% transpordimaana.¹ Määrav on asukoht kahe bussipeatuse vahel Laagna keskuses ja paiknemine Saarepiiga silla juures. Praegu on tegemist tühermaaga, mis on piiratud betoonist piirdega. Suurel määral on ala metsistunud või kasutusel Rimi ning Vikerlase 17 ja Vikerlase 15 kortermajade teenindustänavana. Ideelahendus püüab säilitada ala olemasolevad tähtsad funktsioonid, lisades uue hoonemahu ja kergliiklustänavaraamatukogu ja kortermajade vahele. Tähtis on säilitada Laagna tee äärne käigukoridor ja võimendada promenaaditunnet.

Raamatukogu hoonestusala piiritleb lõunast joon, mis moodustub kortermajade ja Rimi ehitusjoone 8-meetrise põhjasuunalise paralleelnihke tulemusel. Põhjast piirneb raamatukogu hoonestusala Laagna tee paejärsakuga, idast Saarepiiga jalakäijate teega ja läänest Vikerlase 15 sissepääsust lähtuva ehitusjoonega. Tekib võimalik ehitusala, mis loob Laagna tee äärde uue autovaba jalakäijate läbipääsu.

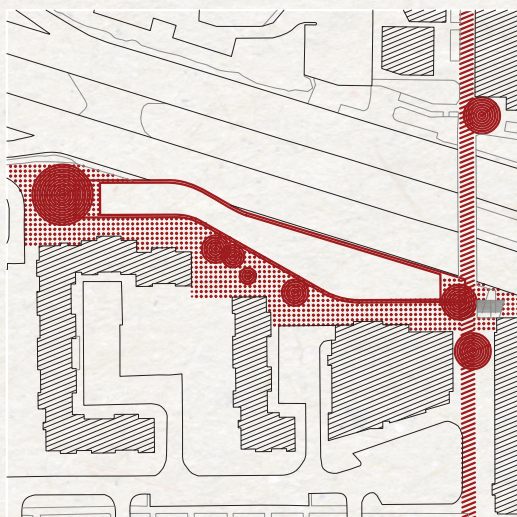
Selleks, et luua sujuvam liikumine ja avalikke väljakuid uue hoonemahu ümber, tekib ruumivajadus käiguteede ristmikel. Olulised ristumiskohad on Saarepiiga silla alguses; Rimi, Vikerlase 17 ja raamatukogu vaheline ala ning Vikerlase 17, Vikerlase 15 ja raamatukogu vaheline ala.

Tekib raamatukogu ümbritsev avalike väljakute n-ö pärlikee. Hoonemaht lookleb uue ruumiga kaasa. Raamatukogu otstes on

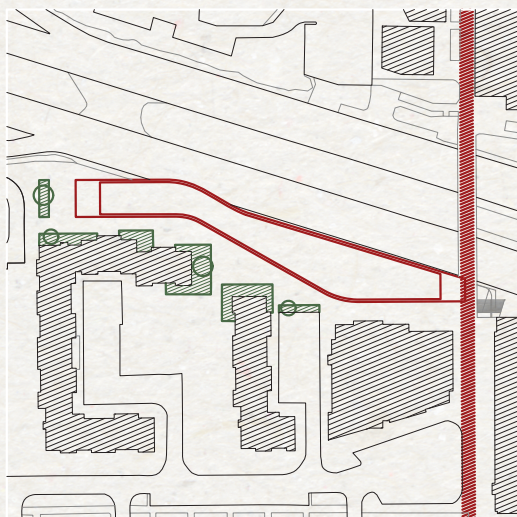
¹ X-gis, Maa-amet.- Maa-amet, <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>, kasutatud 21. IV 2020.

ill 27. Nurgad taanduvad.
Autori joonis.

ill 28. Avatud väljakud.
Autori joonis.

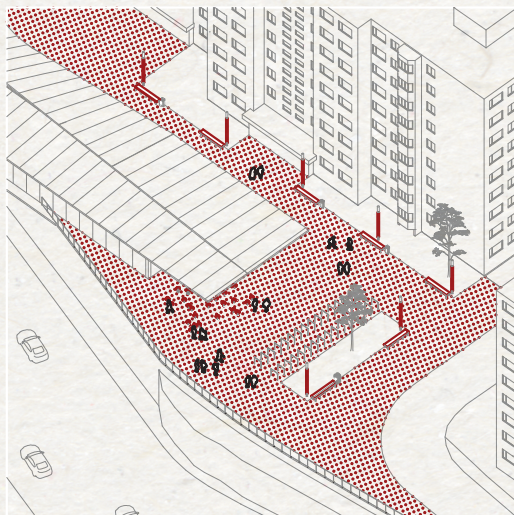
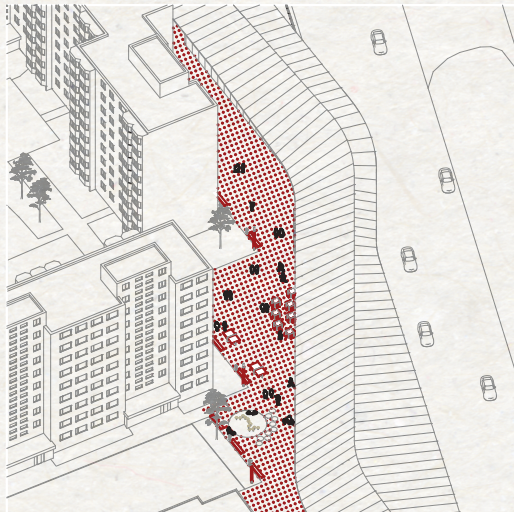
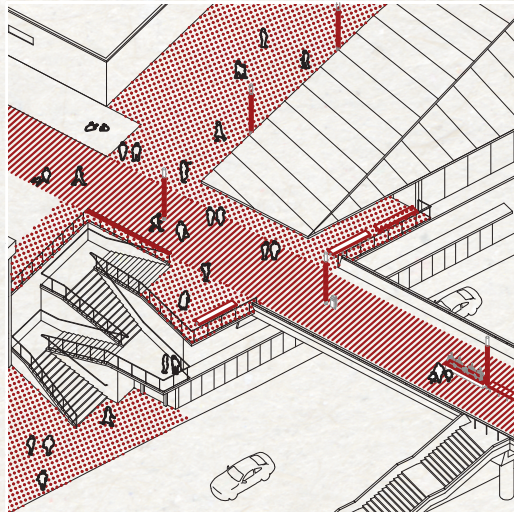
ill 29. Haljastus.
Autori joonis.

10 meetrit välja ulatuv varikatus, mis loob Saarepiiga silla algusesse tähelepanu keskpunkti. Teatud mõttes katusekonstruktsioon sekkub jalakäijate tänavasse, kuid teeb seda raamatukogusse kutsuval viisil. Kuna katus on 4 meetri kõrgusel, ei sega see tänaval liikumist. Raamatukogu läänepoolne sissepääsu esine muutub suureks vaateplatvormiks Laagna tee. Hoone keskosa juures tekivad väljakute sopistused kortermajade ja raamatukogu vahel.

Järgnevalt on oluline väljakud omavahel ühendada ja luua katendi hierarhia. Olemasolev Lasnamäe üldplaneering juba näeb ette Saarepiiga jalakäijate tänavana ja puiestena. Selgelt on tänav kõige olulisem liikumistee. Teise kihistusena tulevad esile erinevad avalikud väljakud. Jalakäijate tänav on hoonete vahel kasutusel jagatud linnaruumina. Autodel pole õigust seal peatuda ja juurdepääs alasse on ainult päästeteenistusel, kiirabil ja Vikerlase 15, Vikerlase 17 kortermajade ning Rimi teenindamiseks kindlatel kellaaegadel. Viimase kihistusena lisandub haljastus, mis hakkab väljakuid ilmestama. Paese pinnase tõttu tuleb haljastuskastid maapinda puurida ja täita puudele kasvamiseks vajaliku pinnasega. Lisanduvad pingid, prügikastid, lauatenise väljakud, lasteväljakud, väliauditoorium, kõrghaljastus ja haljastuskastid.

Raamatukogu esist väljakut raamivad uus raamatukogu, olemasolevad Rimi ja Laagna keskus. Kõik kolm mahtu on võrdlemisi madalad, üks kuni kolm korrust. Tekib liikumistelgede ristumiskoht, mis on samal ajal vaateplatvorm Laagna teele avanevale vaatele põhja suunas. See on raamatukogu peasissepääs.

Raamatukogust lõuna poole jääv ala jaguneb eri tegevustega väljakuteks. Hoonete vahel liikudes tekib koosmõjul haljastusega omamoodi rütm – avanevad uued nurgad ja ruum on pidevas muutumises. Tugev kontrast paneelmajade ja uue raamatukogu vahel nii ehituslikus, kõrguslikus kui ka visuaalses mõttes loob põneva keskkonna, kus ringi uidata. Vikerlase 17 kirdenurk jagab

ill 30. Avalikud väljakud raamatukogu ümber.
Autori joonis.

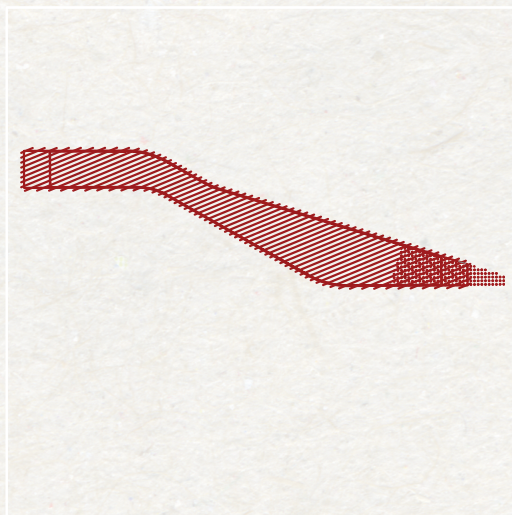
avatud ala kaheks. Väljaku idapoolsesse külge on mõeldud laste mänguväljak, mis on liiklusest haljastussaare ja kõrghaljastusega eraldatud. Väljaku keskel on puhveti välilauad ja lauatennisenuk. Väljaku läänepoolseimas küljes on kohvik-buffet lauad.

Raamatukogu lääneküljel asuv väljak on kõige päikselisem ala raamatukogu ümber. Väljakut raamistavad Laagna tee äärne läbipaistev piire, Vikerlase 15 ja 13 kortermajad, kunsti- ja meediakooli peasissepääs. Tegemist on esindusliku kooliesise väljakuga. Alal on palju statsionaarseid pinke, mille vahel saab valida. Tekib plats, kus istuda ja aega veeta.

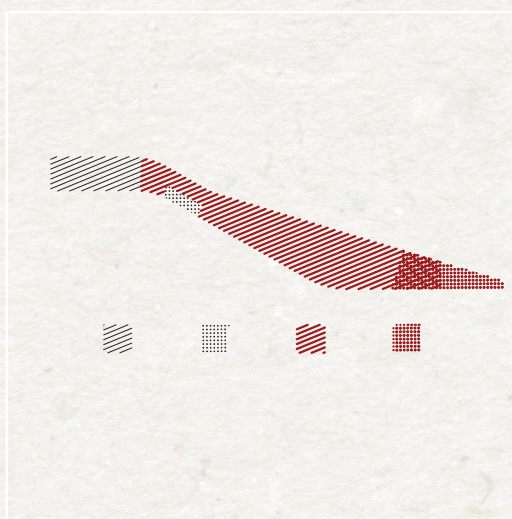
Hoones kohtuvad erinevad teenused. Nii DOKK1, Annelinna raamatukogu kui ka Kännukuke raamatukogu on näited sellest, kuidas teenuseid kombineerides on võimalik luua uus kvaliteet. Laagna haruraamatukogu üks oluline eesmärk on viia raamatud lasteni ja kujundada lugemisharjumust võimalikult varases eas. Tallinna Keskraamatukogu alla 17-aastaste kasutajate osakaal on 23,1% ja külastuste osakaal 17,0%.² Selleks, et suurendada noorte ja laste igapäevaste külastuste arvu, töötab raamatukogu koos meedia- ja kunstikooliga. Huvikoolis on suur arvutiklass, suur maalimis- ja joonistamisklass, suur metalli- ja skulptuuriklass. Lisaks kaks väikeklassi erialatundideks. Vahetundidel saavad õpilased veeta aega raamatukogus. Hoone keskel asub puhvet, mis teenindab kliente nii majas sees kui ka väljas asuval väljakul. Esimesel maa-alusel korrusel asub raamatupood, mis võimaldab bussi pealt tulevatel inimestel trepist ja liftiga otse raamatukogu tasapinnale tulla. Kõige suurem kasutuspind on hoones Laagna haruraamatukogul.

Raamatukogu jaguneb ruumiliselt kaheks. Kõige olulisema osa moodustab suur avatud raamatukogu teenindussaal, mis omakorda jaguneb tegevusaladeks. Teise olulise elemendi moodustavad kaks kinnist hooneplokki maja otstes. Seal asuvad klassiruumid, tualetid,

² Tallinna Keskraamatukogu 2019. a tegevuse aruanne, lk 44.

- Hoonealune pind 2347,3 m²
- Maapealse osa pind 2703,8 m²
- Maapealse osa pind ilma varikatusteta 2146,9 m²
- Maa-aluse osa pind 362,3 m²

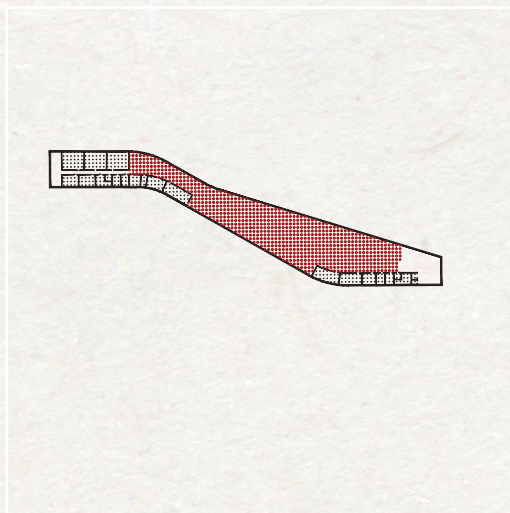
- Meedia- ja kunstikooli kasulik pind 392,5 m²
- Puhveti köögi ja teenindusala kasulik pind 63,1 m²
- Laagna haruraamatukogu kasulik pind 1495,6 m²
- Raamatupoe kasulik pind 314,6 m²

ill 31. Ehitise tehnilised andmed.
Autori joonis.

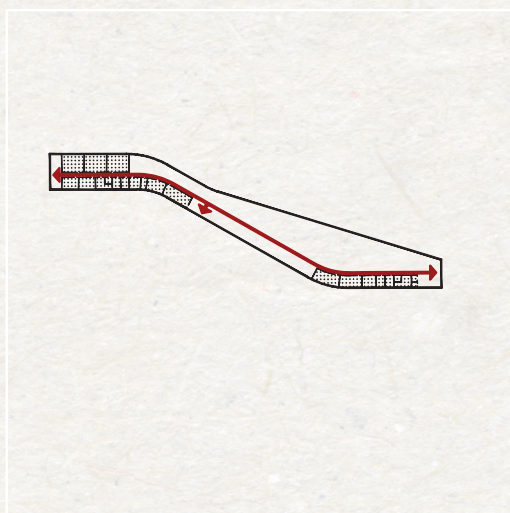
köögid, beebituba, mis vajavad eraldi sanitaartehnilisi lahendusi. Lisaks on sinna paigutatud töötajate puhketoad, administratsiooni kabinetid ja mitmesugused tegevused, mis suures saalis on liiga valjud või, vastupidi, vajavad keskendumiseks vaikust. Tehno- ja ventilatsioonikambrid asuvad mahtude kohal.

Raamatukogu kesktelg muutub hoone peamiseks liikumisteeiks, mis ühendab kõik ruumid ja peasissepääsud. Liikumist suunab katusevalgus. Avatud raamatukogu on ruumi piiritlev element ja filtreerib liikumise peatelje ja teenindusala funktsioonide vahel. Mööblit saab vahendaja erinevuste loomiseks. Mõnes mõttes hajub piir privaatse ja avaliku ruumi vahel. Avatud raamatukogu loovad tunde, et tegemist on eraldiseisva ruumiga, aga alati võib olla kedagi, kes raamatute vahelt piilub, millega tegeletakse. See on esmapilgul vaba, aga kontrollitud keskkond. Oluliselt muutub kasutajate ja funktsioonide paljusus. Eesmärk on luua võimalikult suur ruumilise põnevuse, keskendumisnurkade, lesilate jne. variatiivsus. Funktsioonid segunevad ja tekivad alad, mis ei ole selgelt defineeritud, kuid lisavad uue kihistuse ruumi põnevamaks muutmisel. Pink riiulite vahel või kott-tool väikelaste osakonna kõrval räägib eelnevate kasutajate lugu. See kõik kulmineerub informatsiooni paljususes ja ühel hetkel kaob vajadus ümbritsevat keskkonda kontrollida. Tekib tunne, et saadakse osa millestki olulisest.

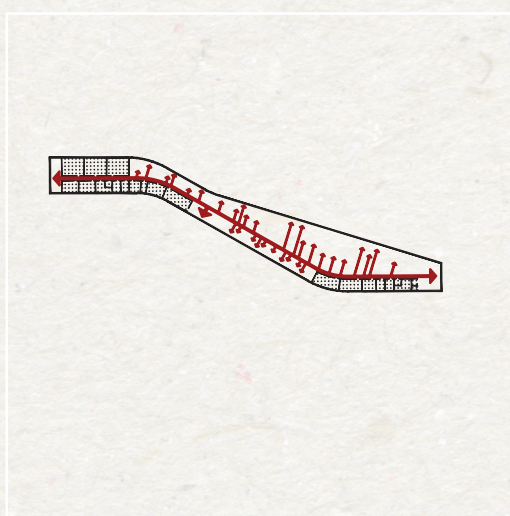
Aja jooksul võivad need funktsioonid muutuda. Meediumid aeguvad, ruumilised vajadused muutuvad ja raamatukogu töötajad asenduvad uutega. Toimuvad üritused, seminarid, konverentsid. See kõik esitab nõudeid ka ruumile, kus tegevused toimuvad. Et areng oleks võimalikult lihtne, on teenindussaal suur avatud ala. Ainuke ruumi mõjutav element on hoone piklik kuju. Teenindussaal annab raamatukoguhoidjatele võimaluse ise otsustada, kuidas tulevikus toimetada ja mööblit paigutada. Klaasfassaad ja valgus loovad ühtlase päevavalguse kogu saali ulatuses. Raamatukoguhoidjast saab peremees, kes otsustab, kuidas teenindussaal teataval hetkel

ill 32. Avatud ja suletud alad.
Autori joonis.

ill 33. Kesktelg.
Autori joonis.

ill 34. Liikumine läbi raamaturiiulite.
Autori joonis.

peab välja nägema, kus saavad olla inimesed ja millises järjestuses paigutada lugemissaale.

Sisenedes raamatukokku Saarepiiga jalakäijate silla poolsest sissepääsust, astute fuajeesse. Tegemist on suure ruumiga, kuhu avaneb vestibüül nii lõuna kui ida poolt. Sinna ruumi avaneb ka raamatupoe lift. Paremat kätt on fuajee ooteala. Lifti kõrval on garderoob, kus teid tervitab garderoobihoidja. Peadselt märkate treppi, mis liigub alumisele korrusele. Trepil kasvavad ilupuud ulatuvad suurde saali. Seal edasi näete infolauda, mis juhatab teid ajalehtede ja ajakirjade lugemise alasse. Seal alas on ka mitu arvutit. Siin on nii diivanid kui ka lauad. Kasutajad saavad ise valida. Raamatukogu keskel on liikumistelg, mis moodustub avatud raamaturiiulite vahele. Laest valgustab kogu telge katusevalgusmik.

Tee kulgeb mööda väikelaste mängu- ja lugemisalast. Seal on mänguasjad, suured legod ja raamatud lugemise õppimiseks, lauad, materjalid ja lihtsamad tööriistad meisterdamiseks. Selleks, et lasteosakonda jõuda peate minema läbi lasteosakonna raamaturiiulite. Mitmes kohas on märgata lapsi, kes jooksevad ringi ja, keda vanemad püüavad ohjeldada. Esimeste riiulite vahelt võib leida muinasjutunurga ja nukuteatri, mis on koos laste alaga. Nii väikelaste kui ka laste ala põrandal on vaip, mistõttu tuleb külastajatel jalanõud enne ära võtta. Istuda saab padjadel, kott-toolidel ja lamatsitel. Ka suurematele lastel on meisterdamislauad, kuid juba tööriistad, mis vajavad rohkem tähelepanu. Kui tööriistad on laste jaoks liiga keerulised, saab raamatukoguhoidjalt abi paluda, kes on kohe nurga taga. Raamatukoguhoidjalt saab paluda vajadusel paluda ka tahvelarvuteid mängude mängimiseks, multikate vaatamiseks ja raamatute lugemiseks. Mänguasjad on suurel määral enesearendamisele orienteeritud, näiteks legod ja kolmemõõtmelised mõistatused. Vasakul jätkub lastekirjanduse kogu, kuid riiulite vahele on peidetud ka kaks ekraani, kus saab mängukonsooliga mängida. Natuke edasi paistavad arvutite

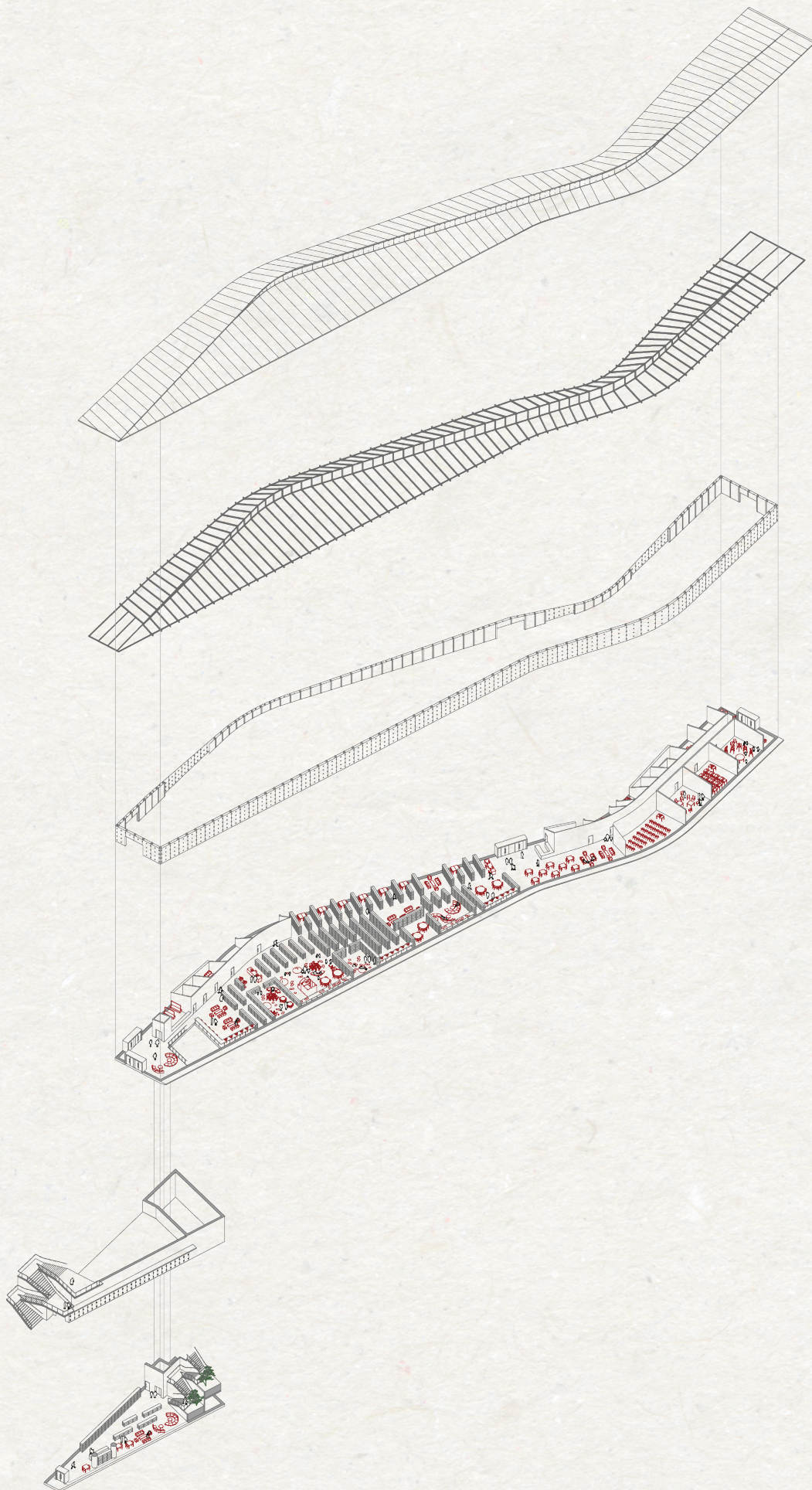
ill 35. Vaade sissepääsu ootealast.
Autori illustratsioon.

ill 36. Vaade saalist.
Autori illustratsioon.

töölauad. Paremal algab noortekirjanduse ja koomiksikogu.

Riiulite järel algab noorteala. Siin on erinevad astmestikud, diivanid, lauad. Paljud teismelised käivad siin oma koolitööd tegemas ja pärast kooli aega veetmas. Mõnel on juba oma sülearvutid, kuid vajadusel on ka neid võimalik infolauast laenata. Kohe nurga taga on arvutite tööala. Pistikupesad asuvad põrandal ja kogu raamatukogu ulatuses on wifi. Noorteala läheb sujuvalt üle lauamängualaks. Edasi tulevad töölauad, keskendumise alad, koos töötamise alad, diivanid ja lesilad. Eesmärk on pakkuda võimalikult suur valik erinevaid alasid, mille vahel valida. Liikumisteljest vasakul on raamatukogu kojulaenutuse raamaturiiulid. Riiulite vahele on paigutatud üksikuid laudu, töödeks, mis vajavad rohkem keskendumist ja vaikust. Endiselt on võimalik raamatukogu melust osa saada, kuid siin on kõik vähem intensiivsem. Mööda liikumistelge edasi minnes muutuvad raamaturiiulid sujuvalt kohviku teenindusalaks. Paremat kätt on lugemissaal koos arvutite ja töökohtadega. Teenindusala lõpeb raamatukogu ning kunsti- ja meediakooli vahel asuva lesimisala ja saaliga, mis on konsoolselt Laagna tee kohal.

ill 37. Hoone aksonomeetria.
Autori joonis.

3.6 Hoone konstruktsioon ja energiatõhusus

Ideelahenduses ette nähtud kandeelementide kirjeldamiseks jagan hoone kolmeks: vundament, seinad ja katus. Nendest moodustub terviksüsteem. Hoone konstruktsioon ise jaguneb kaheks: raamatupoe maht ning raamatukogu, kunsti- ja meediakooli maht. Esimene on paekivisse uuristatud täielikult raudbetoonist konstruktsioon, mis läheb Saarepiiga silla alt läbi. Betoonest seinad, lagi, ja pörand moodustavad hermeetilise terviku, mille fassaad avaneb Laagna tee suunas. Vajadusel on võimalik kandevõimet tõsta postidega siseruumis. Silda kandev konstruktsioon toetub praegu lubjakivist jalandile. See lahendus asendatakse ümmarguste betoonist postidega. Sarnane lahendus on juba olemas silla keskel. Postid toetuvad betoonvaiadele, mis ulatuvad kandva pinnasekihini. Kui sügaval see asub, selgub geoloogilistest uuringutest. Sama kehtib hoonemahu vundamendi puhul. Mahu kohal asuv tühimik täidetakse pinnasega kuni silla tasapinnani.

Teine, raamatukogu ning kunsti- ja meediakooli maht asub 7 m kõrgemal, paekivijärsakul. Ka seal on vajalikud geoloogilised uuringud, et mõista pinnase kandevõimet. Sel juhul selgub, kas oleks mõistlik teha hoonealune lintvundament või toetub maja vaiadele. Mahu pörand on hermeetiliselt suletud raudbetoonplaat. Üle paejärsaku ulatuvad hoonemahtu toetavad lisaks pörandaplaadile ka väljaulatuvad betoonist talad, mis omakorda toetuvad vastavale vundamendile. Raamatukogu välisperimeeter on topeltklaasfassaad. Katust hoiavad üleval ristkihtpuidust postide rivid, mis asuvad hoone põhja- ja lõunaservas. Neid poste ühendab omavahel I-taladest katusesõrestik. Oluline on võtta arvesse jõu momenti, mis tuleneb maja läbivast katusevalgmikust. Eesmärk on vältida ruumi sekkuvaid poste. Vajadusel on võimalik katust toetada siseseintega.

Hoone viilkatus on ida-lääne teljel. Vajadusel on võimalik

lõunapoolsele viilule paigaldada päiksepaneelid. Oluline on siseruumis kasutada Eesti pimedas kliimas maksimaalselt päevavalgust. Üle välisperimeetri ulatuv katuseräästas toimib passiivse päikesevarjena. Topelt-klaasfassaad katab kogu hoone perimeetri. Klaasidevahelist päikese poolt köetud õhku on suvisel ajal võimalik hoonest välja ventileerida ja talvisel ajal hoonesse sisse suunata. Pimedad, valgust mitterõudvad alad soojustatakse tselluvillaga, mida toodetakse 90% ulatuses vanapaberist, mis on üldjuhul kogutud Eestist.³ Eesmärgiks on tasakaal energiatõhusa hoonemahu ja kvaliteetse ruumi vahel.

³ Omadused ja eelised.- Werrowool, <https://werrowool.eu/tselluvill/omadused-ja-eelised>, kasutatud 21. IV 2020.

ill 38. Vaade Saarepiiga sillalt.
Autori illustratsioon

Kokkuvõte

Selle teksti kirjutamise ajal on Eestis koroonaeepideemia ja riigis eriolukord. Inimesed püüavad vältida igasugust kontakti ja peavad püsima isolatsioonis. Ka kõik Tallinna Keskraamatukogu raamatukogud on suletud. Muuseumid, mänguväljakud, jõusaalid, ostukeskused ja kohvikud on kinni. Inimesed on rohkem üksi. Sellises olukorras on lihtne mõista, kui sotsiaalsed me oleme ja kui raske on sellest kõigest ilma jääda. Meil on vaja üksteisega suhelda ja kohta, kus seda teha. Tehnoloogia mängib nüüd suhtlemisel suuremat rolli kui kunagi varem – see on tööriist, mis aitab meil sõprade ja perega kontakti saada, kuid on selge, et see ei suuda siiski asendada päris vahetut kogemust. Selleks, et end hästi tunda, peame üksteisega päriselt kokku saama. Eriti just nüüd on võimatu ignoreerida tehnoloogia mõju meie elukeskkonnale. Eestlaste harjumused ja ajakasutus on üha suuremal määral tehnoloogiast sõltuvad. Tehnoloogia ei ole ainuüksi vahend uudiste lugemiseks, filmide vaatamiseks jne, vaid raamistab üha rohkem kogu meie elu.

Eesti keelde on ilmunud uus sõna – meediateek, mida võib mõista kui meediumite kogu. Kuigi seda sõna pole veel ametlikult kasutusele võetud, on selge, et raamatukogu areneb ja vajadus uue terminoloogia järgi süveneb. Raamatukogu ei ole enam ainult raamatute kogu ruumis. Tehnoloogia annab meile võimaluse teadmiste peegeldamiseks. Me mitte ainult ei tarbi informatsiooni, vaid panustameselletekkesse üha suuremal määral. Tänapäevaste tehnoloogia arengule toimib see protsess kiiremini ja kasumlikumalt kui kunagi varem. Samas ei saa mitte kõik selles keskkonnas hakkama. On tekkinud uued probleemid, millega ühiskond peab tegelema ja siin on raamatukogul võimalus inimesi aidata: nii otseselt ehk erinevaid koolitusi läbi viies ja tehnoloogiad tutvustades kui ka kaudselt, luues koha, kus olla ja aega veeta. Meil on vaja inimestega vestelda ja uute inimestega tutvuda. See kehtib eriti just nende puhul, kelle

sotsiaälvõrgustik ei ole väga tugev ja kes tunnevad ennast üksi.

Üks läbiv küsimus selle uurimustöö jooksul on olnud, kuhu areng edasi liigub. Mis peaks olema tuleviku rahvaraamatukogu missioon? Täna on raamatukogu igas mõttes avalik institutsioon. See on koht, kuhu kõik on oodatud. Mitte alati ei ole see nii olnud. See areng on toimunud sammhaaval alates esimeste rahvaraamatukogude avamisest. Üks võimalus on sedavabadustärakasutada, et leevendada pingeid, mis ühiskonnas eksisteerivad. Viimase kahekümne aasta jooksul on Tallinnast saanud sissetulekute poolest üks Euroopa ebavõrdseimaid pealinnu. Endiselt leiavad aset gentrifikatsioon ja valglinnastumine. Elamualad Tallinna ümber jäävad linna arengust maha. See on probleem, mille lahendamise peab panustama kogu ühiskond. Olukorra muutmisel on kogukonnal kandev roll. Rahvaraamatukogul on võimalus olla selle kogukonna sõlmpunkt. Uued raamatukoguhooned Tallinna elamualade keskustes oleks üks viis, kuidas ühtlustada linnaosade elukvaliteeti.

Tekib küsimus, missugune peaks see uus raamatukogu olema. Et meelitada võimalikult palju kasutajaid, ei saa loota ainult uute teavikute hulga. Raamatukogus käimine peab olema omaette kogemus. Selleks, et seda saavutada, on vaja ruumi. Võib küll püüda erinevaid funktsioone kitsale alale kokku suruda, kuid paratamatult on tegevusi, mis kokku ei sobi. Keskkond peab olema mitmekülgne, põnev ja arhitektuuriselt huvitav. Ruum annab võimaluse erinevaid lahendusi katsetada, luua inimeste vahel distantse või siis, vastupidi, neid kuskile koondada. Väikses ruumis on valik, kus olla, väiksem, ja olemise kvaliteet langeb. Teiseks ei taheta raamatukogus üksi olla. Ümbritsevad inimesed loovad ettekujutuse, et me teeme midagi õigesti. Selleks, et raamatukogu oleks atraktiivne koht, peavad seal toimuma mitmesugused üritused, koolitused, keelekohvikud jne. Tähtis on tunne, et saame osa millestki olulisest. Selle kõige taustal on eneseareng n-ö mootor, mis hoiab seda keskkonda töös. Tekib ruumiline informatsiooni paljus, mis annab meile võimaluse

ill 39. Vaade Laagna teele.
Autori illustratsioon

ennast mugavalt tunda. Ilma kasutajateta seda tunnet ei teki.

Laagna haruraamatukogu andis mulle võimaluse kõnealust ideed ruumiliselt mõtestada. Minu eesmärgiks oli luua raamatukogu, mis sobiks just Lasnamäele. Laagna kui asukoha spetsiifilisus oli minu jaoks suur väljakutse ning mängis lõpliku lahenduse kujunemisel väga olulist rolli. Sel mikrorajoonil on väga selge identiteet ja keeruline minevik. Minu eesmärk ei olnud seda lõhkuda, vaid luua uus kvaliteetne keskkond, kuhu inimestel oleks kodu lähedal hea minna. Kindlasti on neid kohti rohkem vaja. Töö käigus püüdsin aru saada, mis inimesi Laagna elukeskkonna juures köidab ja kuidas seda köitvust raamatukokku tuua. Lasnamäe kortermajad ei moodusta traditsioonilisi kvartaleid ja elamuala keskel ei teki selgeid tänavaid. Hoovidest käiakse läbi, autosid pargitakse, kus võimalik, ja vaatekoridorid on küllaltki piiratud. Selles keskkonnas kerkis minu jaoks esile just Laagna tee visuaalne kvaliteet: magistraali läbilõige tihedast elukeskkonnast, kust joonistub äkitselt linnasiluett. Minu jaoks oli oluline, et see ruumiline kogemus jõuaks ka raamatukogu külastajani. Pakutud ideelahenduses avaneb see vaade kogu teenindussaali ulatuses otse paejärsaku servalt. Loodan, et selline raamatukogu loob võimaluse näha Laagnat uuel viisil.

See töö andis mulle võimaluse õppida tundma raamatukogude sisemaailma, mis oli väga põnev ja ma olen selle eest väga tänulik. Aitäh kõigile, kes selle protsessi käigus minuga kaasa mõtlesid ja mulle abiks olid.

Summary

This thesis observes development of the Tallinn Central Library throughout the 20th and beginning of the 21st century. The emphasis is on how the purpose of the public library has changed and how technology has innovated the way it works today. This insight inspired me to create a Lasnamäe public library strategy proposal which resulted in a project in Laagna.

Within the past 20 years there has been a shift in how free time is used throughout the day. People now spend a large amount of their time viewing screens. Today Estonian youth spend about five and a half hours per day using the internet and almost 100% of them use it every day. Different mediums have an impact which can be felt in almost every aspect of our lives. However, not everyone can manage in this new environment. There are problems which society has to face because of the impact of digital mediums framing our lives. Not everyone is computer literate and there are disparities in what we consider basic computer skills. As a result, libraries have started to teach and give help on how to use the internet, smartphones, read emails etc. Secondly, having a meaningful conversation is a big part of human experience and affects how people behave. Social media hinders this process. Digital devices affect our ability to empathise with others and make us lonelier. Having places to meet and spend time together has become essential and necessary – especially in dense housing environments. In Estonia cold winters and short summers put a lot of pressure on enclosed public spaces. Therefore, demand for libraries is even higher.

Within the past 20 years Estonia's public libraries have (or Estonia's national library has) gone through a jump towards digitizing it's working tools and ways to communicate with its users. Technology does help us to access and reflect on knowledge at a much faster

pace. This way we are not only consuming information but we actually contribute to its making. Furthermore, technology helps us to make this process faster and more productive. Step by step libraries have understood this and have decided to integrate different mediums within their premises. Now they have computer rooms, innovation labs with 3D printers, laser cutters and hands on tools, game console play areas etc. The library has changed but that does not mean that books are not important. In Estonia literature is still the main reason for library users to visit them. Now libraries have decisions to make: should they have more new literature, tablets, computers, board games, etc. All of which have also a spatial impact on how libraries function and therefore affect our public space.

Today libraries are popular public spaces for everyone. This has not always been the case. There has been a development toward opening libraries for the people. Due to this libraries have become instrumental in city planning. Libraries help us to define centrality and public nodes. This offers an opportunity to use the library as an instrument for a social paradigm shift. Tallinn is one of the most segregated capital cities in Europe. Gentrification and suburbanization taking place simultaneously. Large housing areas around Tallinn are lagging behind in development. Strong local community is a key to change the status quo and a library could be one institution to administer, host and inform public organisation. Therefore new library buildings in Lasnamäe micro regional centres could be one way to even out the quality of liveability between different Tallinn districts.

Focusing on the project of Tallinn Central Library Laagna Branch gave me a possibility to understand the practical aspects of the previously mentioned concerns. Secondly, my goal was to create a library which would fit in to the surrounding urban fabric. The Laagna location had a decisive role in developing the final design solution. The idea was to create a public building giving people a place to

go which is close to their homes. This is a much needed quality in Lasnamäe in general. The situation is complicated as apartment buildings in Lasnamäe do not form traditional quarters and there are no typical street fronts. People walk through courtyards, cars are being parked wherever possible. View shafts are short and framed by surrounding buildings. In this environment the visual quality of Laagna Street emerges as a main street which cuts through dense living areas creating a silhouette of the area. It was important that this quality would also reach library visitors. The library opens up on the south side of the street and has a glass facade along the whole façade of the library reading room. I envision that a project like this would make a difference in Lasnamäe and offer a possibility to see Laagna in a new way.

Kasutatud kirjandus

Carpo, Mario. The Second Digital Turn. Cambridge: MIT Press, 2017.

Central Library Oodi's first year has been a success, 2019.- Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/central-library-oodis-first-year-has-been-a-success/>, kasutatud 21. IV 2020.

Dokk1 / schmidt hammer lassen architects, 2015. – Archdaily, https://www.archdaily.com/644920/dokk1-schmidt-hammer-lassen-architects?ad_medium=gallery, kasutatud 21. IV 2020.

Estonia Internet Users. – Internet Live Stats, <https://www.internetlivestats.com/internet-users/estonia/>, kasutatud 21. IV 2020.

Facts about Dokk1. – Dokk1, https://dokk1.dk/sites/default/files/uploaded_files/Facts%20about%20Dokk1%20-%20UK.pdf, kasutatud 21. IV 2020.

Giddens, Anthony. The Consequences Of Modernity. California: Stanford University Press, 1991.

Gonzalez, Maria F. Oodi Helsinki Central Library/ ALA Architects, 2018. – Archdaily, https://www.archdaily.com/907675/oodi-helsinki-central-library-ala-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all, kasutatud 21. IV 2020.

He, Amy. Average US Time Spent With Mobile In 2019 Has Increased, 2019. – Emarketer, <https://www.emarketer.com/content/average-us-time-spent-with-mobile-in-2019-has-increased>, kasutatud 21. IV 2020.

Hess, Daniel B.; Tammaru, Tiit. Housing Estates in the Baltic Countries. Cham: Springer International Publishing, 2019.

Hoone 101035931/ Ehitis, 2014. – Ehitisregister, <https://www.ehr.ee/>

app/w/page?3, kasutatud 21. IV 2020.

Hoone 103013892/ Ehitis, 2014. – Ehitisregister, <https://www.ehr.ee/app/w/page?4>, kasutatud 21. IV 2020.

IFLA/Systematic Public Library of the Year, 2020. – IFLA, <https://www.ifla.org/node/29023>, kasutatud 21. IV 2020.

Josing, Marje. Eesti Loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus. Uurimustöö. Tallinn: Eesti konjunktuuriinstituut, 2018. Kättesaadav: Eesti Konjunktuuriinstituut, https://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/10._Eesti_loomemajanduse_olukorra_uuring_ja_kaardistus_-_Raamatukogud.pdf, kasutatud 21. IV 2020.

Klinenberg, Eric. Places For The People. New York: Crown Publishing Group, 2018.

Konrath, Sara; O'Brien, Edward H.; Hsing, Courtney. Changes In Dispositional Empathy In American College Students Over Time: A Meta-Analysis. – Personality and Social Psychology Review, 2011, kd 15, nr 2.

Kuulpak, Peeter. Tallinn arvudes 2019. Tallinn: Tallinna Linnakantselei, 2019.

Larsen, Janna H. Nordic Libraries 2.0. Kopenhaagen: Danish Agency For Libraries And Media, 2010.

Lasnamäe elamualade üldplaneering. Seletuskiri. Tallinn: Tallinna Linnaplaneerimise Amet, 2010. Kättesaadav: Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>, kasutatud 21. IV 2020.

Lasnamäe elamualade üldplaneering/Teed, 2015. – Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>, kasutatud 21.

IV 2020.

Lasnamäe elamualade üldplaneering/Roheline võrgustik, 2015. – Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Lasnamae-elamualade-uldplaneering>, kasutatud 21. IV 2020.

Lemola, Johanna. Oodi As Textbook Case Of Service Design, 2019. – Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/oodi-textbook-case-service-design/>, kasutatud 21. IV 2020.

Lotman, Piret. Eesti Rahvusraamatukogu 1918–2018. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2018.

Rahvaraamatukogud – Eesti Statistika, <https://www.stat.ee/stat-rahvaraamatukogud>, kasutatud 21. IV 2020.

McCarthy, Niall. Where Europeans Read The Most And Least, 2018. – Statista, <https://www.statista.com/chart/13608/where-europeans-read-the-most-and-least/>, kasutatud 21. IV 2020.

Mesipuu, Brit. Eestlaste Interneti ja Sotsiaalmeedia kasutus aastal 2018, 2018. – Milos, <https://milos.ee/eestlaste-interneti-ja-sotsiaalmeedia-kasutus/>, kasutatud 21. IV 2020.

Musterd, Sako; Marcińczak, Szymon; Van Ham, Maarten; Tammaru, Tiit. Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich. – Urban Geography, 2017, kd 38, nr 7. Omadused ja eelised.- Werrowool, <https://werrowool.eu/tselluvill/omadused-ja-eelised>, kasutatud 21. IV 2020.

Ortiz-Ospina, Esteban. The Rise of Social Media, 2019. – Our World In Data, <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>, kasutatud 21. IV 2020.

Pesur, Veiko. Kuidas loodi Lasnamäe – intervjuu Mart Pordiga, 2003. – Eesti Päevaleht, <https://epl.delfi.ee/eesti/kuidas-loodi-lasnamae-8211-intervjuu-mart-pordiga?id=50965394>, kasutatud 21. IV 2020.

Raamatukogu statistika, 2019. – Tartu Oskar Lutsu nimeline Linnaraamatukogu, <https://www.luts.ee/index.php/meist/statistika>, kasutatud 21. IV 2020.

Roser, Max. Working Hours, 2020. – Our World In Data, <https://ourworldindata.org/working-hours>, kasutatud 21. IV 2020.
Stephens, Mitchell. History of Television. – NYU, <https://www.nyu.edu/classes/stephens/History%20of%20Television%20page.htm>, kasutatud 21. IV 2020.

Sõiduplaanid, 2020. – Tallinna Transport, <https://transport.tallinn.ee/>, kasutatud 21. IV 2020.

Tallinna Keskraamatukogu 2019. a tegevuse aruanne. Tallinna Keskraamatukogu, 2019. Kättesaadav: Keskraamatukogu, <https://keskraamatukogu.ee/meist/aastaruanded/>, kasutatud 21. IV 2020.

Tallinna linna strateegiline mürakaart 2017. – Tallinn, <https://www.tallinn.ee/est/keskkond/murakaart-2017>, kasutatud 21. IV 2020.

Tiit, Ene-Margit. Eesti rahvastik. Viis põlvkonda ja kümme loendust. Tallinn: Statistikaamet, 2011.

Tiitsmaa, Sille. Noored IT-seadmete ja interneti maailmas, 2017. – Eesti Statistika, <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>, kasutatud 21. IV 2020.

Turkle, Sherry. Reclaiming Conversation: The Power Of Talk In A Digital Age. New York: Penguin Press, 2015.

Viitol, Livia. Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007. Tallinn: Tallinna

Keskraamatukogu, 2007.

What Can I Do At Oodi?, 2020. – Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/services-and-facilities/services/#bookheaven>, kasutatud 21. IV 2020.

What Is Oodi?, 2020. – Oodi, <https://www.oodihelsinki.fi/en/what-is-oodi/>, kasutatud 21. IV 2020.

Whitbourne, Susan K. Is Facebook Making You Depressed?, 2017. – Psychology Today, <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/fulfillment-any-age/201710/is-facebook-making-you-depressed>, kasutatud 21. IV 2020.

X-gis, Maa-amet.- Maa-amet, <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>, kasutatud 21. IV 2020.

Arhiivallikad

Rahvusarhiiv, f. ERA. T-14: 1-kordne 5 töökohaga toiduainete kauplus tp. 1K-317A-2.

Rahvusarhiiv, f. ERA. T-14: Lasteaed-sõim (päevane) 280 kohta album 2 tp. 212-1-7.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiiv, s. 17829 IV, lk 2: Ehitusluba nr. 8931, 18.III 2005

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiiv, s. 18500 : Raamatukaupluse ja -koguga elamu 78B V.Õismäel kvartalis nr. X, 22. V 1979.

